

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Mezinárodní smlouvy uzavírané Evropskou unií a jejich dopad
na vnitrostátní právo členských zemí EU**

Plzeň 2013

Hana Křenková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Mezinárodní smlouvy uzavírané Evropskou unií a jejich dopad
na vnitrostátní právo členských zemí EU**

Zpracovala: Hana Křenková

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Monika Forejtová, Ph.d.

Pracoviště: Katedra ústavního a evropského práva

Plzeň 2013

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovávala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2013

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Monice Forejtové, Pd.D., za její cenné rady, které mi byly velkým přínosem při zpracovávání této práce, rodině celkově za podporu během celého mého studia a pracovním Krajské vědecké knihovny v Liberci za ochotu a spolupráci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	1
ÚVOD	2
OBECNÁ ČÁST	4
3. Systém vnějších smluv Evropské Unie	5
3.1 Pojem vnější smlouvy	5
3.2 Typologie vnějších smluv	5
3.2.1 Vnější obchodní smlouvy	6
3.2.2 Vnější smlouvy o spolupráci	6
3.2.3 Vnější smlouvy o přidružení	6
3.2.4 Vnější smlouvy v oblasti SZBP.....	7
3.2.5 Vnější smlouvy v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.....	7
3.3 Pravomoc uzavírat vnější smlouvy.....	7
3.3.1 Obecná pravomoc uzavírat vnější smlouvy.....	7
3.3.1.1 Stanovení hmotně právního základu v primárním právu	8
3.3.1.2 Uzavření vnější smlouvy nezbytné k dosažení cílů stanovených v primárním právu	9
3.3.1.3 Stanovení právně závazného aktu EU	9
3.3.1.4 Dotčení společných pravidel nebo změny jejich oblasti působnosti	10
3.3.2 Výlučná pravomoc uzavírat vnější smlouvy	10
3.3.2.1 Obecná výlučná pravomoc EU uzavírat vnější smlouvy.....	11
3.3.2.2 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - legislativní akt EU	11
3.3.2.3 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - nezbytnost k výkonu vnitřní pravomoci EU.....	12
3.3.2.4 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - ovlivnění společných pravidel či změny jejich oblasti působnosti	12

3.4 Proces uzavírání vnějších smluv	13
3.4.1 Obecný postup uzavírání vnějších smluv	13
3.4.2 Publikace a ukládání vnějších smluv.....	16
3.4.3 Zvláštní postupy uzavírání vnějších smluv	16
3.4.3.1 Smíšené smlouvy.....	17
3.4.3.1.1 Důvody uzavírání smíšených smluv.....	17
3.4.3.1.2 Příklady smíšených smluv	18
3.4.3.1.3 Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé.....	18
3.4.3.2 Vnější smlouvy o systému směnných kurzů eura	20
3.4.3.2.1 Příklady vnějších smluv o systému směnných kurzů eura	20
3.4.3.3 Vnější obchodní smlouvy	20
3.4.3.3.1 Příklady vnějších obchodních smluv	21
3.4.3.4 Vnější smlouvy v oblasti SZBP.....	22
3.4.3.4.1 Příklad vnějších smluv v oblasti SZBP	22
3.4.3.5 Vnější smlouvy v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.....	23
3.4.3.5.1 Příklady vnějších smluv v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.....	23
3.4.3.6 Vnější smlouvy uzavírané Komisí	24
3.4.3.6.1 Příklady vnějších smluv uzavírané Komisí	24
3.5 Právní povaha vnějších smluv	25
3.5.1 Závaznost vnějších smluv	26
3.5.2 Postavení vnějších smluv v právu EU	27
3.5.3 Přímý účinek vnějších smluv EU	28
3.5.4 Předběžná kontrola „ústavnosti“ vnějších smluv EU.....	30
3.6 Vnější smlouvy a české právo	31

ZVLÁŠTNÍ ČÁST	33
4. Evropsko-středomořská spolupráce	34
4.1 Evropsko-středomořská spolupráce	34
4.1.1 Počátek spolupráce	34
4.1.2 Globální strategie	35
4.1.3 Nová středomořská politika.....	35
4.2 Evropsko-středomořské partnerství, tzv. Barcelonský proces	36
4.2.1 První Euro-středomořská konference ministrů zahraničních věcí	36
4.2.2 Další Euro-středomořská konference ministrů zahraničních věcí.....	37
4.3 Evropská politika sousedství	39
4.4 Unie pro středomoří.....	40
5. Euro-středomořské dohody	42
5.1 Asociační dohody	42
5.2 Asociační dohoda s Tuniskem.....	43
5.2.1 Příklad Gattousi	44
5.3 Asociační dohoda s Marokem	47
5.3.1 Příklad Echouikh	48
5.4 Asociační dohoda s Izraelem.....	51
5.4.1 Příklad Firma Brita	52
ZÁVĚR.....	55
RESUMÉ.....	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58
Evropské prameny	58
Judikatura SDEU	59
České prameny	60
Judikatura ÚS ČR.....	60
Odborná literatura.....	60

Odborné články	63
Sborníky příspěvků.....	64

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AKP	země Afriky, Karibiku a Pacifiku
ČR	Česká republika
EP	Evropský parlament
EPS	Evropská politika sousedství
ER	Evropská rada
ES, Společenství	Evropské společenství – po LS se používá výhradně název Evropská unie (EU)
ESAE	Evropské společenství atomové energie
EU, Unie	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
GATT	anglická zkratka pro Všeobecnou dohodu o clech a obchodu
ILO	anglická zkratka pro Mezinárodní organizaci práce
Komise	Evropská komise
LS	Lisabonská smlouva
LZP	Listina základních práv EU
OSN	Organizace spojených národů
Rada	Rada Evropské unie
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Smlouvy	primární právo EU
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
Vysoký představitel ZVBP	Vysoký představitel Evropské unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku
WTO	anglická zkratka pro Světovou obchodní organizaci
OOP	Organizace pro osvobození Palestiny

ÚVOD

Mezinárodní smlouvy uzavírané EU jsou tématem velmi rozsáhlým a to nejen pro velké množství těchto smluv uzavřených s žadatelskými zeměmi před samotným vstupem do EU, ale také proto, že EU si zakládá na stále se rozšiřujících partnerských vztazích i s těmi zeměmi, u kterých se budoucí členství v EU nepředpokládá.

Ve své práci se zaměřím na mezinárodní smlouvy EU uzavírané se středomořskými státy, se kterými se jako s budoucími členskými státy EU v nejbližší době nepočítá. Velké rozdíly mezi středomořskými státy a členskými státy EU jsou důvodem, pro který není možné tak odlišné kultury sblížit natolik, aby se mohlo utvořit společenství států s jednotnými zásadami a cíly.

Smyslem mé práce je přiblížit problematiku mezinárodních smluv EU a třetích států obecně, nastínit vliv těchto smluv na vnitrostátní právo členských zemí EU a podrobněji prostudovat některé mezinárodní smlouvy s vybranými středomořskými zeměmi.

Práci rozdělím do dvou částí, obecné a zvláštní.

Obecnou část tvoří jediná kapitola, která je však členěna do mnoha podkapitol. Zde se budu zabývat pojmem vnější smlouvy, který odborná literatura používá pro mezinárodní smlouvy uzavírané EU jako jednou ze smluvních stran těchto smluv. Dále popíši pravomoc EU uzavírat vnější smlouvy zakotvenou ve Smlouvách, a to jak obecnou, tak pravomoc zvláštní, spolu s příklady k oběma jmenovaným. Následující rozsáhlou podkapitolou bude proces uzavírání vnějších smluv, který se opět dělí na obecný postup a zvláštní postup. Ke každému typu zvláštního postupu si vyberu jednu konkrétní smlouvu, kterou rozeberu více dopodrobna. V závěru obecné části se zaměřím na právní povahu vnějších smluv, kde přiblížím závaznost, postavení, přímý účinek a předběžnou kontrolu v souladu s judikaturou SDEU. V poslední podkapitole se budu věnovat vztahu vnějších smluv a českého práva z pohledu české judikatury v návaznosti na judikaturu SDEU, odborné literatury a v neposlední řadě také postojem správních orgánů k vnějším smlouvám.

Zvláštní část se skládá ze dvou kapitol, v kterých se zaměřím již konkrétně na vnější smlouvy se středomořskými partnery. V první kapitole zvláštní části nastíním vývoj spolupráce EU a středomořských států v průběhu minulého století až do současného stavu. V druhé kapitole budu rozebírat vnější smlouvy s třemi státy a to s Tuniskem, Marokem a Izraelem, neboť rozbor vnějších smluv se všemi středomořskými státy by jistě přesahoval parametry diplomové práce. Jednotlivé smlouvy popíši a vyberu zajímavá rozhodnutí SDEU v souvislosti s předmětnými vnějšími smlouvami, která podrobně rozeberu.

Práce píše podle platné právní úpravy, tedy po vstupu LS v platnost. V práci budu používat a odkazovat se na platná ustanovení LS a pouze v ojedinělých případech uvedu odkaz na dřívější právní úpravu.

V případě citace některého pramene práva, který není dostupný v českém jazyce, se bude jednat o můj vlastní překlad do jazyka českého.

Téma vnějších smluv, jak jsem již uvedla, je velmi obsáhlé, a smyslem mé práce není postihnout veškeré informace týkající se tohoto tématu, ale vystihnout základní smysl problematiky vnějších smluv. Pro případné bližší zkoumání té které otázky ohledně vnějších smluv odkážu na dostupné zdroje.

OBEČNÁ ČÁST

3. Systém vnějších smluv Evropské Unie

3.1 Pojem vnější smlouvy

Mezinárodní smlouvy patří spolu s mezinárodním obyčejem mezi základní prameny mezinárodního práva. Mezinárodní smlouva „je dávný institut, kterým se suverénné mezi sebou zavazovali a dodržovali jej“¹. Dnes se mezinárodní smlouvou zavazují smluvní strany, tj. subjekty mezinárodního práva. Sjednávání a následně uzavírání mezinárodních smluv patří k jednomu z nejčastějších projevů mezinárodněprávní subjektivity států, ale i mezinárodních organizací.² EU podle článku 47 SEU má právní subjektivitu a podle článku 216 SFEU má právo uzavírat dohody s jednou nebo více třetími zeměmi nebo mezinárodními organizacemi. Tyto se nazývají vnější smlouvy.

„Vnější smlouvy jsou terminus technicus pro mezinárodní smlouvy uzavírané mezi EU (popř. ESAE) a třetími státy nebo mezinárodními organizacemi, přesněji ▪ dvou- či vícestranný ▪ závazný ▪ písemný projev ▪ shodné vůle ▪ podle mezinárodního práva ▪ jehož jednou smluvní stranou je EU (popř. ESAE), případně i jiné členské státy a současně ▪ nejméně jedna smluvní strana není EU (popř. ESAE) nebo její členské státy.“³

V primárním právu nenalezneme přímo pojem vnější smlouva, ale setkáváme se s pojmy mezinárodní smlouva nebo dohoda. Pro potřeby této práce budu používat pojem vnější smlouva. Pouze pokud půjde o citace z právních předpisů, budu dodržovat označení pro vnější smlouvu podle toho kterého právního předpisu.

3.2 Typologie vnějších smluv

EU k naplnění různých politických zájmů uzavírá tři typy vnějších smluv, a to: obchodní smlouvy, smlouvy o spolupráci, smlouvy o přidružení. Dále se

¹ ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír a BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 7.

² CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk a BIČ, Josef. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské unie a její vnější činnosti. In: *Soudobá Evropa*. 2010, č. 2, s. 6.

³ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 35.

k vnějším smlouvám řadí vnější smlouvy týkající se SZBP a oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech.⁴

3.2.1 Vnější obchodní smlouvy

Obchodní smlouvy jsou takové bilaterální či multilaterální smlouvy, jejichž obsah se týká jen otázek obchodu se zbožím a službami. Uzavírání těchto smluv patří do výlučné pravomoci EU podle článku 3 SFEU.⁵

3.2.2 Vnější smlouvy o spolupráci

Smlouvy o spolupráci mají značně široký obsahový záběr, především v oblastech hospodářské spolupráce, obchodu a jeho liberalizace, a v dalších záležitostech. EU je nevyužívá tam, kde se jedná o budoucí přistoupení k EU, i když by se tak na první pohled mohlo zdát, vzhledem k vytvoření užších vztahů, než pouze vztahů obchodních. Řadíme sem např. vnější smlouvy se zájmem o spolupráci se zeměmi bývalého SSSR, s některými balkánskými zeměmi, dále spolupráci v oblastech rozvoje třetích zemí, vědecké a technické spolupráce, apod.⁶

3.2.3 Vnější smlouvy o přidružení

Smlouvy o přidružení vytvářejí nejtěsnější vztah nečlenských zemí k EU. Rozlišujeme dva druhy vnějších smluv o přidružení podle toho, zda se jedná o smlouvy o přidružení s možným pozdějším přistoupením (dnes zejména Turecko) nebo o asociační dohody bez možného pozdějšího přistoupení (dohody se středomořskými partnerskými zeměmi), které se spíše řadí do kategorie smluv o spolupráci. Do této kategorie však nespádají smlouvy o přidružení podle bývalého článku 182 Smlouvy o ES (srov. článek 203 SFEU).⁷

⁴ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 754-755.

⁵ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 41.

⁶ SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. s. 16.

⁷ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 754-755.

3.2.4 Vnější smlouvy v oblasti SZBP

Vnější smlouvy v rámci SZBP upravují např. účast třetích států na misi EU, podmínky misí na územích třetích států a možnost výměny informací obsahující utajované skutečnosti. Smlouvy patřící do této kategorie nejsou většinou závazné pro jednotlivé členské státy EU, nýbrž pouze pro orgány EU.⁸

3.2.5 Vnější smlouvy v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech

Vnější smlouvy v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech obsahují zejména úpravu právní pomoci a extradice mezi třetími zeměmi a členskými státy EU. Tyto smlouvy upravují standardně otázky základních práv osob a na jejich základě jsou těmto osobám dána práva a ukládány povinnosti.⁹

3.3 Pravomoc uzavírat vnější smlouvy

Lisabonská smlouva zakotvila právní subjektivitu EU, a to jak vnitřní, tak vnější. Obsahem právní subjektivity je i právo uzavírat smlouvy. Výrazem vnější subjektivity je realizování vnějších aktivit EU. EU tedy může uzavírat dohody s třetími státy nebo mezinárodními organizacemi při splnění určitých podmínek.¹⁰

3.3.1 Obecná pravomoc uzavírat vnější smlouvy

Obecná pravomoc uzavírat vnější smlouvy je upravena v článku 216 odst. 1 SFEU. Toto obecné oprávnění však samotné nestačí. Jak jsem již výše zmínila, je třeba splnit další podmínky, které alternativně specifikuje článek 216 odst. 1 SFEU. Vnější smlouva je uzavřena tehdy:

- a) předvídá-li tak primární právo EU;
- b) je-li uzavření nezbytné k dosažení cílů Smluv v rámci politik EU;
- c) je-li tak stanoveno právně závazným aktem EU;

⁸ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 42.

⁹ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 63.

¹⁰ CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk a BÍČ, Josef. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské unie a její vnější činnosti. In: *Soudobá Evropa*. 2010, č. 2, s. 10.

d) je-li zde možnost, že se dotkne společných pravidel nebo se může změnit jejich oblast působnosti - tyto případy nespádají do působnosti konkrétních vymezených cílů některé z politik EU, ale jsou upravena v rámci obecných cílů EU.¹¹

Pokud je uzavření vnější smlouvy stanoveno legislativním aktem EU nebo je uzavření smlouvy nezbytné k výkonu vnitřních pravomocí EU, nebo platí-li bod d), je uzavření vnější smlouvy ve výlučné kompetenci EU, jak stanoví článek 3 odst. 2 SFEU.

Článek 216 SFEU je základem pro uzavření vnějších smluv, ale neopravňuje k neomezenému sjednávání smluv, jak podotýká ÚS: "*...čl. 216 nelze vykládat jako kompetenční normu, která by extendovala pravomoci Unie; naopak článek 216 konstatuje jen to, že Unie v rámci svých pravomocí prostě uzavírá mezinárodní smlouvy. Pravomoci přitom nejsou definovány tímto čl. 216, ale konkrétními ustanoveními zejména samotné Smlouvy o fungování EU. Nejedná se tedy o výraznou změnu proti dosavadnímu právnímu stavu; jediný podstatnější rozdíl je ten, že Unie získává možnost uzavírat mezinárodní smlouvy i v oblasti tzv. druhého a třetího pilíře, zavedených Maastrichtskou smlouvou.*"¹²

Obsah bodů a) až d) stručně přiblížím v následujících podkapitolách.

3.3.1.1 Stanovení hmotně právního základu v primárním právu

V případě uzavření vnější smlouvy podle bodu a), je třeba, aby primární právo předvíдалo určitý okruh případů. Jedná se např. o oblast výzkumu, technologického rozvoje (článek 186 SFEU), dohody o životním prostředí (článek 191 odst. 4 SFEU), společná obchodní politika týkající se úpravy obchodních dohod (článek 207 odst. 4 SFEU), dohody o rozvojové spolupráci (článek 209 odst. 2 SFEU), dohody v rámci hospodářské, finanční a technické spolupráce (článek 212 odst. 3 SFEU), dohody v oblasti humanitární pomoci (článek 214 odst. 4 SFEU), dohody o přidružení (článek 217 SFEU), formální dohody o systému směnných kurzů eura ve vztahu k měnám třetích států (článek 219 odst. 1, 3 SFEU), dohody o spolupráci v rámci politiky sousedství (článek 8 odst. 2

¹¹ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 750-754.

¹² Nález Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008, bod 182.

SEU), dohody o společné zahraniční a bezpečnostní politice (článek 37 SEU), dohody o přistoupení (článek 49 SEU).¹³

3.3.1.2 Uzavření vnější smlouvy nezbytné k dosažení cílů stanovených v primárním právu

Před přijetím Lisabonské smlouvy mohla pravomoc uzavírat vnější smlouvy vyplývat ze sekundárních právních aktů na základě tzv. implicitní pravomoci.¹⁴ V minulosti byly uzavírány vnější smlouvy převážně na základě implicitní pravomoci, která byla opakovaně tématem judikatury SDEU¹⁵ přispívající k upřesnění při používání této pravomoci. Přijetím Lisabonské smlouvy došlo ke kodifikaci této pravomoci v článku 216 SFEU.¹⁶

3.3.1.3 Stanovení právně závazného aktu EU

Dle bodu c) může EU uzavřít vnější smlouvu, je-li tak stanoveno právně závaznými akty EU, které patří do kategorie sekundárních aktů a mohou mít formu nařízení, směrnice nebo rozhodnutí. Právně závazné sekundární akty EU dělíme na legislativní a nelegislativní, přičemž v kontextu článku 216 SFEU lze hovořit o aktech legislativních. Legislativní akty jsou přijímány na základě řádného, popř. zvláštního legislativního postupu zakotveném v primárním právu. Skrze tyto akty se projevuje unijní nadnárodní integrace. Rada EU a Evropský parlament je přijímají společně, avšak je třeba zdůraznit, že nelze přijímat legislativní akty týkající se oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Nelegislativní akty přijímá Komise EU a tyto pouze doplňují nebo pozměňují nepodstatné prvky nařízení či směrnice a tudíž lze dovodit, že vnější smlouva není nepodstatná a ba naopak je velmi přínosným a důležitým prvkem nejen práva EU, ale i mezinárodního práva veřejného.¹⁷

¹³ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. s. 99.

¹⁴ TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David, CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 121.

¹⁵ Rozhodnutí ze dne 31. března 1971 ve věci C-22/70 AETR, rozhodnutí ve věci C-3,4,5/76 Kramer.

¹⁶ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 66.

¹⁷ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 44-45.

3.3.1.4 Dotčení společných pravidel nebo změny jejich oblasti působnosti

Podle posledního ustanovení článku 216 odst. 1 SFEU má EU pravomoc uzavřít vnější smlouvu, může-li být jejím uzavřením dotčena společná pravidla či alespoň změna oblasti působnosti pravidel. Dřívější judikatura SDEU ustanovila, že by v rámci vnější pravomoci EU nemělo docházet k dotčení pravidel EU uzavřením vnějších smluv s třetími státy, neboť pravidla EU si vytváří sami členové EU a nemělo by docházet k dotčení, natož ke změně těchto pravidel. Z pozdější judikatury SDEU vyplývá, že uzavřením některých vnějších smluv dojde k dotčení společných pravidel EU. Toto dotčení však judikatura omezila na kritérium řádného fungování systému EU, založeného na zavedených pravidlech, a na kritérium vzájemné neoddělitelnosti společných pravidel.¹⁸

3.3.2 Výlučná pravomoc uzavírat vnější smlouvy

Pravomoc EU uzavírat vnější smlouvy je obecně upravena v článku 216 SFEU a v článku 3 odst. 2 SFEU je upraveno doplňující ustanovení primárního práva k obecnému zmocnění uzavírat vnější smlouvy s třetími zeměmi a k vyhrazení některých vnějších smluv, jejichž uzavření je ve výlučné pravomoci EU. Pravomoc EU je v článcích 3-6 SFEU rozdělena do tří kategorií: na výlučnou pravomoc, sdílenou pravomoc a doplňující kompetence. V článku 3 odst. 1 SFEU jsou uvedeny oblasti výlučné pravomoci EU. Pokud se vnější smlouva týká některé z těchto oblastí, je obecně ve výlučné kompetenci EU ji uzavřít. V případech, kdy se obsah vnější smlouvy týká jiné oblasti, než výslovně uvedené v článku 3 odst. 1 SFEU, je i přesto EU nadána výlučnou pravomocí uzavřít vnější smlouvu podle článku 3 odst. 2 SFEU; jde tedy o případy, které nespadají pod výslovný výčet oblastí v odst. 1 m, jsou speciální k výčtu oblastí v odst. 1 a jsou rozšířením výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy. Zmíněný článek 3 odst. 2 SFEU upravuje podmínky při uzavření vnější smlouvy i mimo vymezené oblasti výlučné pravomoci uvedené v odst. 1, jde o situace, kdy je uzavření vnější smlouvy stanoveno právně závazným legislativním aktem EU, tedy nařízením, směrnicí nebo rozhodnutím, nebo je uzavření nezbytné k výkonu vnitřní

¹⁸ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 46.

pravomoci EU a konečně, pokud je zde možnost uzavřením vnější smlouvy ovlivnit společná pravidla či změnit oblasti jejich působnosti.¹⁹

3.3.2.1 Obecná výlučná pravomoc EU uzavírat vnější smlouvy

V článku 3 odst. 1 SFEU je uvedeno pět oblastí výlučné pravomoci EU, a to: celní unie, pravidla hospodářské soutěže, měnová politika, zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky a společná obchodní politika.

Výlučná pravomoc EU v těchto pěti oblastech však neznamená automaticky výlučnou pravomoc EU k uzavření vnější smlouvy s třetími zeměmi. Jedná-li se o společnou obchodní politiku, zde uzavření vnější smlouvy není možné, pokud by se smlouva týkala obchodu se službami v oblasti kulturní, audiovizuální, zdravotnické, vzdělávací nebo sociální. Jsou to citlivá témata, a tak není vhodné, aby se tato témata stala úpravou vztahů se třetími státy ve vnějších smlouvách.²⁰

3.3.2.2 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - legislativní akt EU

Podle článku 3 odst. 2 SFEU je možné uzavřít vnější smlouvu ve výlučné pravomoci EU i v případě, stanoví-li tak legislativní akt. Legislativní akty řadíme do právně závazných aktů. Pojem právně závazný akt je upraven v článku 216 odst. 1 SFEU, kde tento pojem chápeme v širším pojetí, tedy jak ve formě aktu legislativního, tak nelegislativního. Legislativní akt je přijímán na základě přímého zmocnění primárního práva legislativním postupem řádným či zvláštním.²¹

Nelze však uvažovat, aby pouhý fakt, že akt EU byl přijat jedním z legislativních postupů na základě zmocnění primárního práva, mohl založit pravomoc EU, a to přímo výlučnou, uzavřít vnější smlouvu s obsahem, který např. spadá do pravomoci sdílené (humanitární pomoc, rozvojová spolupráce). Dohody v těchto oblastech lze uzavřít v případech, kdy úprava vztahů nebrání činnostem

¹⁹ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 68-69.

²⁰ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 47-48.

²¹ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. s. 95.

členských zemí EU. Musí se tedy jednat o ty případy, které nespádají do sdílené pravomoci EU a členských států a jejich uzavření bude vzhledem k zájmům členských států a obecně celé EU vhodné.²²

3.3.2.3 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - nezbytnost k výkonu vnitřní pravomoci EU

EU může uzavřít vnější smlouvy ve výlučné pravomoci také v tom případě, kdy je její uzavření nezbytné k tomu, aby EU mohla vykonávat svou vnitřní pravomoc, jak stojí v článku 3 odst. 2 SFEU. Při srovnání s článkem 216 je uzavření vnějších smluv podle tohoto článku opět pojímáno v širším smyslu, jde tedy o širší vymezení případů uzavření vnější smlouvy, než v článku 3 SFEU. Pro připomenutí, v článku 216 může EU uzavřít vnější smlouvy, je-li uzavření nezbytné k dosažení cílů stanovených Smlouvami v rámci politik EU. Uzavření vnější smlouvy je ve výlučné pravomoci EU, spadá-li obsah smluv i „v rámci vnějších politik EU či v rámci vnějších aspektů vnitřních politik“²³ jako celek do výlučné pravomoci. Nikoliv za situace existence sdílené pravomoci EU a existence cíle EU zároveň s neexistencí určité pravomoci v rámci politik EU. V těchto případech nemůžeme hovořit o uzavření vnější smlouvy ve výlučné pravomoci EU.²⁴

3.3.2.4 Speciální případy výlučné pravomoci EU uzavřít vnější smlouvy - ovlivnění společných pravidel či změny jejich oblasti působnosti

K poslednímu speciálnímu případu výlučné pravomoci EU patří uzavření vnější smlouvy podle článku 3 odst. 2 SFEU, pokud její uzavření mohou ovlivnit společná pravidla či změnit jejich působnost. Zde se jedná o stejné vymezení smluv jako u článku 216 SFEU, možnost EU uzavřít vnější smlouvu obecně. Z tohoto vyplývá, že uzavření vnější smlouvy stanovené v článku 216 patří vždy do výlučné pravomoci EU.²⁵

²² SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 71.

²³ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 49.

²⁴ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 71.

²⁵ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 49-50.

3.4 Proces uzavírání vnějších smluv

V této kapitole se budu zabývat nejprve obecným postupem uzavírání vnějších smluv, a poté popíšu šest případů, na které se obecný postup zcela nepoužije.

Přijímání vnějších smluv je obecně upraveno v člancích 216 - 219 SFEU, aniž jsou dotčena zvláštní ustanovení v článku 207 SFEU o společné obchodní politice.

3.4.1 Obecný postup uzavírání vnějších smluv

Na uzavírání vnějších smluv se podílí Rada, Komise, EP, Vysoký představitel ZVBP, vyjednaváč nebo vyjednaváčský tým EU a zvláštní výbor určený Radou a samozřejmě také členské státy EU.

Největší úloha v procesu uzavírání patří Radě. Shrnu její úkony z článku 218 SFEU do několika bodů:

- po doporučení Komise či Vysoký představitel ZVBP, týká-li se budoucí smlouva výlučně nebo zejména SZBP podané Radě, Rada **přijímá rozhodnutí**, kterým dá **zmocnění k zahájení jednání**;
- je-li třeba, vzhledem k předmětu budoucí smlouvy, **jmenuje vyjednaváče** nebo **vedoucího** vyjednaváčského týmu Unie;
- vydává **směrnice pro** již zahájené **jednání**;
- může určit **zvláštní výbor**, který se skládá ze zástupců členských zemí²⁶, a se kterým **musí být jednání konzultováno**;
- **přijímá** na návrh vyjednaváče **rozhodnutí**, kterým dá **zmocnění k podpisu smlouvy** a příp. **k jejímu prozatímnímu uplatňování** před vstupem v platnost;
- **přijímá** na návrh vyjednaváče **rozhodnutí o uzavření smlouvy**, tj. o intraunijní schválení.

Rada schválí navrženou vnější smlouvu, kde přílohou tohoto rozhodnutí o schválení je vlastní text návrhu vnější smlouvy, ve formě nařízení (schválení ve formě těchto aktů převládají) nebo ve formě tzv. rozhodnutí sui generis bez adresáta²⁷;

²⁶ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 51.

²⁷ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 73.

- **může** v určitých případech **přijímat** na návrh Komise nebo Vysoký představitel ZVBP **rozhodnutí o pozastavení uplatňování dohody** a stanovit postoje orgánu EU, který byl smlouvou zřízen
- v průběhu celého postupu **rozhoduje kvalifikovanou většinou; jednomyslně rozhoduje** v těchto případech:
 - a) týká-li se smlouva oblasti, kde je požadována jednomyslnost pro přijetí aktu EU;
 - b) týká-li se smlouva oblasti společné obchodní politiky²⁸;
 - c) týká-li se smlouvy společné zahraniční a bezpečnostní politiky²⁹;
 - d) dohody o přidružení;
 - e) dohody s kandidátskými státy o přistoupení podle článku 212 SFEU³⁰;
 - f) dohody o přistoupení EU k EÚLP – toto rozhodnutí vstupuje v platnost po schválení členskými zeměmi v souladu s jejich ústavními předpisy;
- **může vyžádat posudek SDEU o slučitelnosti** budoucí vnější smlouvy se Smlouvami, rozhodne-li SDEU negativně, nemůže bez změny zamýšlené vnější smlouvy nebo změny Smluv tato vstoupit v platnost; tuto možnost má spolu s Radou i Komise, EP a členský stát.

EP je v souladu s článkem 218 odst. 10 SFEU vždy plně informován o celém postupu uzavírání vnější smlouvy. EP spolurozhoduje o uzavření vnějších smluv (vyjma případů týkajících se výlučně společné zahraniční a bezpečnostní politiky) tak, že vysloví souhlas s uzavřením zamýšlené vnější smlouvy nebo je třeba vnější smlouvu alespoň konzultovat či informovat EP o jejím uzavírání. Teprve po souhlase EP, jeho konzultaci nebo prostého informování přijímá Rada rozhodnutí o uzavření vnější smlouvy.³¹ Souhlasu EP je třeba u:

- a) dohody o přidružení;
- b) dohody o přistoupení EU k EÚLP;
- c) dohody vytvářející zvláštní institucionální rámec zavedením postupů spolupráce;

²⁸ Podle článku 207 odst. 4 SFEU při sjednávání a uzavírání dohod týkajících se obchodu se službami, obchodních aspektů duševního vlastnictví a přímých zahraničních investic rozhoduje Rada jednomyslně, pokud dané dohody obsahují ustanovení, která při přijímání vnitřní unijních předpisů vyžadují také jednomyslnost.

²⁹ Podle článku 31 odst. 1 SEU.

³⁰ Podle článku 212 SFEU dohody o spolupráci hospodářské, finanční a technické.

³¹ TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David, CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 128.

- d) dohody mající významný dopad na rozpočet EU;
- e) dohody v oblastech, na něž se vztahuje legislativní postup (řádný nebo zvláštní), v němž je vyžadován souhlas EP.³²

Rada a EP se můžou dohodnout na určité lhůtě pro vydání souhlasu.

Konzultace EP je ve všech ostatních případech. Pokud EP nezaujme stanovisko v některých případech v jemu určené lhůtě, může Rada rozhodnout i bez stanoviska EP.

Jak jsem již zmínila výše, může si i EP vyžádat posudek SDEU o slučitelnosti budoucí vnější smlouvy se Smlouvami.

Postup přijímání vnějších smluv je speciální variantou k obecnému postupu přijímání mezinárodních smluv podle mezinárodního práva.³³ V SEU ani v SFEU není výslovně upraveno samotné uzavření vnější smlouvy, a proto musíme vycházet obecně z mezinárodního práva. Smlouvy ani další akty EU neobsahují vyčerpávající výčet pravidel, aby právo EU mohlo být samostatné a soběstačné, a tedy mohlo být izolováno od mezinárodního práva. Právě uzavírání vnějších smluv spolu s výkladem a aplikací smluv patří mezi ta pravidla, která nejsou přímo ve Smlouvách obsažena, a je třeba použít pravidel obecného mezinárodního práva k doplnění výslovně neupravených oblastí práva.³⁴

Uzavírání mezinárodních smluv má několik fází, přičemž poslední fází uzavření smlouvy je „*vyjádření souhlasu být vázán*“³⁵. V souladu s článkem 11 Vídeňské úmluvy o smluvním právu může být toto vyjádření zprostředkováno prostým podpisem, výměnou listin tvořících smlouvu, ratifikací smlouvy, jejím přijetím, schválením nebo přístupem k ní, popřípadě jiným dohodnutým způsobem. Jednotlivé způsoby vyjádření souhlasu jsou podrobněji popsány v člancích 12 - 17 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

V právu EU Rada přijímá rozhodnutí o uzavření vnější smlouvy, tj. intraunijní schválení a poté může EU dát ostatním stranám smlouvy na vědomí souhlas být smlouvou vázán. Ve Smlouvách není specifikováno, jakým způsobem

³² Článek 218 odst. 6 SFEU.

³³ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 72.

³⁴ ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír a BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 15.

³⁵ ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír a BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 36.

se může dát na vědomí tento souhlas. Rada přebírá dva způsoby z praxe obecného mezinárodního práva, a to postup:

a) slavnostní, který se vyskytuje častěji; tento spočívá na rozlišení vyjádření vůle jedné strany smlouvy doručit text druhé straně smlouvy ke schválení a ratifikaci neboli tzv. podmíněného podpisu³⁶ od jejího uzavření, kterým se již EU zavazuje poměrem ke druhé smluvní straně, přičemž toto uzavření se shoduje s ratifikací států;

b) jednoduchý, kde podpis vnější smlouvy je již samotný závazek EU.

V případech, kdy se EP podílí na procesu uzavírání vnější smlouvy, se uplatňuje slavnostní postup uzavírání vnější smlouvy.³⁷

3.4.2 Publikace a ukládání vnějších smluv

Veškeré právní předpisy EU se zveřejňují v Úředním věstníku EU³⁸, který je denní tiskovinou.³⁹ Ani vnější smlouvy nejsou výjimkou. Jak jsem popsala v předchozím bodě, Rada přijímá rozhodnutí o uzavření vnějších smluv ve formě nařízení nebo tzv. rozhodnutí svého druhu. Vnější smlouvy se publikují jako přílohy uvedených unijních aktů v Úředním věstníku EU. Nařízení se na rozdíl od těchto rozhodnutí Rady zveřejňují automaticky, k publikaci rozhodnutí je třeba jednomyslný souhlas Rady.

OSN registruje a publikuje v souladu s ustanoveními Charty OSN veškeré mezinárodní smlouvy týkající se členských zemí organizace u svého generálního tajemníka, jenž plní úlohu depozitáře smluv.⁴⁰ EU není členem OSN, přesto vnější smlouvy, které uzavře, uloží do depozitáře OSN. Tuto tradici dodržuje již 37 let.⁴¹

3.4.3 Zvláštní postupy uzavírání vnějších smluv

V kapitole 1.4.1 je popsán obecný postup uzavírání vnějších smluv. Existuje šest typů vnějších smluv, na které se neaplikuje tento obecný postup,

³⁶ SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. s. 60.

³⁷ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU. In: *Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. V Praze: Karolinum, 2011, s. 74.

³⁸ <http://eur-lex.europa.eu>

³⁹ FOREJTOVÁ, Monika, TRONEČKOVÁ, Michaela. *Evropské právo v praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 48.

⁴⁰ Úřad pro právní otázky (OLA). In: Informační úřad OSN v Praze [online]. [cit. 3.3.2013].

⁴¹ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s 52.

nýbrž zvláštní postup podle různých hledisek. Patří sem vnější smlouvy uzavírané v oblasti měnové politiky, společné obchodní politiky, SZBP, spolupráce v trestních věcech. Dále vnější smlouvy uzavírané Komisí nebo vnější smlouvy uzavírané nejen samotnou EU, ale také členskými státy EU. Každý jednotlivý typ uzavírání popíši v následujících šesti bodech jednotlivě.⁴²

3.4.3.1 Smíšené smlouvy

Smíšené smlouvy patří mezi ty vnější smlouvy, které jsou uzavírány mezi EU a členskými zeměmi na jedné straně a třetímu subjektu⁴³ na straně druhé. Zajímavé je, že EU a členské země představují i přes svoji početnost jedinou smluvní stranu. To se promítne např. v otázkách odpovědnosti.⁴⁴

Smíšené smlouvy jsou upraveny pouze v článku 102 Smlouvy o založení ESAE, který výslovně neuvádí pojem smíšené smlouvy, ale dohody nebo úmluvy uzavírané s třetími zeměmi, mezinárodní organizací nebo příslušníkem třetí země, jejichž stranami jsou vedle EU jeden nebo více členských států EU.

3.4.3.1.1 Důvody uzavírání smíšených smluv

Smíšené smlouvy se sjednávají v případech, kdy EU chybí pravomoc ke sjednání celého obsahu smlouvy, tedy nemůže smlouvu uzavřít sama bez účasti dalších subjektů. Smíšené smlouvy závisí i na schválení v jednotlivých členských zemích. Spolupráce mezi členskými státy a orgány EU je v případech smíšených smluv velmi zdůrazněna. Existují totiž určité oblasti zájmů, kde je velmi žádoucí účast států při procesu uzavírání smlouvy. Jedná se o oblasti jisté důležitosti (např. účast na financování určitých programů plynoucí přímo z pokladen jednotlivých členských států). Jelikož se obsah smluv dotýká nejen EU jako celku, ale i těch států, musí jim být zajištěna možnost smlouvu projednat a vyjádřit svůj souhlas či případný nesouhlas se smlouvou (právo veta).⁴⁵

⁴² SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. s. 63.

⁴³ Státy a mezinárodní organizace, které nepatří mezi členy EU.

⁴⁴ MLSNA, Petr a KNĚŽINEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu: teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlásování a aplikace*. Praha: Linde, 2009. s. 58.

⁴⁵ TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David a CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 129.

3.4.3.1.2 Příklady smíšených smluv

Mezi smíšené smlouvy patří veškeré dohody o přidružení (článek 217 SFEU) od roku 1991, smlouvy o přistoupení k EÚLP (článek 3 SEU a článek 218 odst. 8 SFEU), dohoda WTO podepsaná roku 1994 (a sní související dohody – GATT, GATS, apod.), Úmluva o fyzické ochraně jaderných materiálů a jaderných zařízeních přijaté roku 2007, Úmluva č. 170 ILO z roku 1990 a další.⁴⁶

3.4.3.1.3 Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé

Dohody o přidružení podle článku 217 SFEU patří mezi smíšené smlouvy a ČR před svým vstupem do EU též uzavřela dohodu o přidružení, a tak se přímo nabízí tuto podrobit rozboru. Její celý název zní, jak je z nadpisu zřejmé, Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé (dále jen „Dohoda“)⁴⁷.

Dohoda je základní právní úpravou vztahů mezi EU a ČR v předvstupním období. Dohoda byla podepsána dne 4. října 1993 v Lucemburku a vstoupila v platnost dne 1. ledna 1995.⁴⁸

Pod číslem 7 z roku 1995 Ministerstvo zahraničí sdělilo, že podpisem Závěrečného aktu byla přijata Dohoda, s kterou vyslovil souhlas Parlament ČR a prezident ji ratifikoval. Dále sdělilo, že pozbývají platnosti předchozí dohoda a protokol uzavřené mezi ČSFR a ESUO a ESAE a současně dnem 1. února 1995 skončí platnost prozatímních dohod a doplňkových protokolů upravující vztahy v období od přijetí Dohody do začátku její platnosti.

Obsahem Závěrečného aktu konaného v Lucemburku dne 4. října 1993 je úplné znění Dohody a všech textů, které byly přijaty spolu s Dohodou. Smluvní strany, ČR na straně jedné, členské státy⁴⁹ a Společenství⁵⁰ na straně druhé, přijaly

⁴⁶ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 55-56.

⁴⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb. o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé.

⁴⁸ Historie vstupu do EU. In: *Evropská komise*. Zastoupení v České republice [online]. 2012. [cit. 3.3.2012].

⁴⁹ V té době 12 členských států: Benelux, Francie, Itálie, Německo, Dánsko, Irsko, Velká Británie, Řecko, Španělsko a Portugalsko.

⁵⁰ EHS + ESUO + EURATOM v té době označované jako ES nebo Společenství.

Dohodu, 8 protokolů, texty společných prohlášení a zaznamenaly korespondenci týkající se některých ustanovení budoucí Dohody.

Úvodní ustanovení reagují na předchozí vývoj vztahů s ČSFR a její rozdělení na dvě samostatné republiky ČR a SR. Velice rozvitě je popsána na unijní straně ochota podpořit nový demokratický stát a posílit spolupráci a na druhé straně odhodlání ČR dodržovat ustanovení Dohody a přiblížit se ve všech aspektech standardům členských států EU.

V článku 1 Dohody si strany vytyčily hlavní cíle Dohody, ke kterým patří v rámci politického dialogu především rozvoj těsnějších politických vztahů mezi stranami, podpora hospodářského rozvoje, harmonizace v oblasti ekonomických vztahů a poskytnutí vhodného rámce pro postupnou integraci ČR do Společenství.

Dohodou se smluvní strany zavázaly ke vzájemné spolupráci například v oblastech hospodářství, kultury, školství a finanční a technické pomoci Společenství ČR. Právě pro tyto oblasti obsažené v Dohodě, je Dohoda smíšenou smlouvou. Oblasti, jako například kultura, školství a v neposlední řadě i politická spolupráce⁵¹ zmíněná v předchozím odstavci, nespádají do pravomoci EU a je tedy nutné, aby na smluvní unijní straně stály vedle EU jako celku i členské státy. Samozřejmě je důležité zmínit i tu skutečnost, že finanční pomoc neplynula jen z rozpočtu EU, ale i z rozpočtů jednotlivých členských států (žádoucí účast členských států při procesu uzavírání smíšených smluv), což je také důvodem zařazení Dohody do smíšených smluv, jak jsem uvedla v podkapitole 3.4.3.1.1 s názvem Důvody vzniku smíšených smluv.

Za zmínku určitě stojí důležitý článek 69 a následující Dohody v oddílu III. Sbližování práva, kde se dle mého názoru nejedná o pouhé sbližování práva ČR s unijním, ale článek se dá chápat i jako snaha promítnutí unijního práva do praxe orgánů ČR, především orgánů moci soudní. Ztotožňuji se tedy s názorem Z. Kühna, že článek překračuje hranici pouhé harmonizace práva.⁵²

⁵¹ TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David a CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 129.

⁵² Srov. LAZOWSKI, Adam, ed. *The Application of EU Law in the New Member States - Brave New World*. Netherlands: T.M.C. Asser Press, 2010. s 326.

3.4.3.2 Vnější smlouvy o systému směnných kurzů eura

Právní úprava výlučné pravomoci EU v oblasti celní unie je zakotvena v článku 3 odst. 1 SFEU a konkrétní uzavírání vnějších smluv⁵³ o systému směnných kurzů eura je obsažena v článku 219 SFEU. Od obecného postupu podle článku 218 SFEU se liší především účastí dalšího subjektu na procesu uzavírání vnějších smluv, a to Evropské centrální banky (dále jen „ECB“). Hlavní úlohu zde opět hraje Rada, která má pravomoc uzavírat na základě doporučení ECB nebo na základě doporučení Komise po předešlé konzultaci s ECB předemné vnější smlouvy s třetími zeměmi. Rada rozhoduje jednomyslně a po konzultaci s EP.

Tyto smlouvy se uzavírají za účelem cenové stability, respektive stability vnějších směnných vztahů EU (nikoli EU jako celku, nýbrž jen směnných vztahů členských států, jejichž měnou je euro, tj. Eurozóny) a mají zabránit významnějším výkyvům směnných kurzů mezi měnami smluvních stran, tedy EU a vybranými nečlenskými státy EU.⁵⁴

3.4.3.2.1 Příklady vnějších smluv o systému směnných kurzů eura

Jako příklady uvedu čtyři vnější smlouvy uzavřené s Monakem⁵⁵, San Marinem⁵⁶, Vatikánem⁵⁷ a Andorrou⁵⁸. První tři zmíněné mají podobný obsah. Všechny tři státy uzavřely vnější smlouvy ještě před zavedením eura⁵⁹. Zajímavé je, že euro bylo zavedeno v Andoře od 1. ledna 2002, ačkoli Andorra formálně požádala o uzavření vnější smlouvy až 15. července 2003. Jako další zajímavost bych uvedla nemožnost Andorry razit své vlastní euromince a eurobankovky, respektive razit měnu se svým vlastním rubem, na rozdíl od Monaka, San Marina a Vatikánu, které tuto možnost mají.

3.4.3.3 Vnější obchodní smlouvy

Vnější obchodní smlouvy jsou sjednávány a uzavírány podle článku 207 odst. 3-5 SFEU, kde je upravena společná obchodní politika. Výjimkou z této

⁵³ Ve SFEU nenalezneme pojem vnější smlouvy o systému směnných kurzů eura, SFEU používá pojem formální dohody o systému směnných kurzů eura.

⁵⁴ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 56.

⁵⁵ Rozhodnutí Rady 1999/96/ES ze dne 31. prosince 1998.

⁵⁶ Rozhodnutí Rady 1999/97/ES ze dne 31. prosince 1998.

⁵⁷ Rozhodnutí Rady 1999/98/ES ze dne 31. prosince 1998.

⁵⁸ Rozhodnutí Rady 2004/548/ES ze dne 11. května 2004.

⁵⁹ Euro zavedeno 1. ledna 1999.

úpravy jsou vnější smlouvy v oblasti dopravy (článek 207 odst. 5 SFEU), které se řídí obecným postupem podle článku 218 SFEU a články 220-221 SFEU.

Proces sjednávání a uzavírání vnějších obchodních smluv se od obecného postupu liší především tím, že je to Komise (namísto vyjednaváče), kdo zahajuje potřebná jednání po udělení zmocnění Rady. Rada určí zvláštní výbor, který má Komisi pomáhat při vedení těchto jednání. Komise se řídí směrnicemi Rady, jsou-li jí Radou poskytnuty, a podává pravidelně zvláštnímu výboru a EP zprávu o stavu jednání.

Rada a Komise odpovídají za slučitelnost sjednaných vnějších obchodních smluv s vnitřními politikami a vnitřními předpisy EU. Patrná je snaha tohoto ustanovení o eliminaci rozporu mezi stávajícím právem EU a budoucí vnější obchodní smlouvou. Za situace, kdy by hrozil případný rozpor, je nezbytné upravit vnitřní předpisy EU a následně uzavřít onu smlouvu, než dospět do fáze, kdy po uzavření vnější obchodní smlouvy SDEU rozhodne o neplatnosti vnitřního předpisu EU.⁶⁰

Rada při sjednávání a uzavírání vnějších obchodních smluv rozhoduje zásadně kvalifikovanou většinou. Jednomyslně rozhoduje u smluv týkajících se obchodu se službami, obchodních aspektů duševního vlastnictví a přímých zahraničních investic, pokud je obsahem daných smluv ustanovení, pro něž je při přijímání vnitřních předpisů vyžadována jednomyslnost. Taktéž Rada rozhoduje i u smluv v oblasti obchodu s kulturními a audiovizuálními službami a smluv v oblasti obchodu se sociálními, vzdělávacími a zdravotnickými službami.

3.4.3.3.1 Příklady vnějších obchodních smluv

Nejpočetnější skupinu vnějších smluv uzavřených EU zaujímají právě vnější obchodní smlouvy. EU uzavřela smlouvy se všemi státy, které mají významné postavení ve světové ekonomice (USA, Japonsko, Čína, Rusko), ať již přímo vnější obchodní smlouvy nebo upravila obchodní vztahy ve vnějších smlouvách o spolupráci. Rovněž se státy Střední a Jižní Ameriky (Chille, Mexiko, Argentina, Brazílie), AKP⁶¹, zeměmi středomořského partnerství a s dalšími.⁶²

⁶⁰ TÝČ, Vladimír. Postavení mezinárodních smluv v právu ES (EU) a jejich aplikace v členských státech. In: KANDALEC, Pavel, ed. *Days of Public Law = Dni veřejného práva = Dni Prawa publicznego = Dny veřejného práva: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 156.

⁶¹ Nebo-li země Afriky, Karibiku a Pacifiku.

3.4.3.4 Vnější smlouvy v oblasti SZBP

Právní úpravu vnějších smluv v oblasti SZBP najdeme v článku 37 SEU, podle kterého může EU uzavřít vnější smlouvy týkající se této oblasti, a který je speciálním ustanovením oproti obecné úpravě pravomoci EU uzavírat vnější smlouvy (článek 218 SFEU) a oproti obecné pravomoci EU vymezovat a provádět SZBP (článek 2 odst. 4 SFEU). Rovněž je třeba zmínit právní úpravu článku 24 SEU navazující na úpravu v článku 2 odst. 4 SFEU, v němž SEU říká, že pravomoc EU se vztahuje na všechny oblasti zahraniční politiky a všechny otázky dotýkající se bezpečnosti EU. Z uvedených ustanovení však nevyplývá, o jakou pravomoc EU se jedná (výlučnou, sdílenou).⁶³

Pokud jde o proces sjednávání a uzavírání, ten vychází z obecné úpravy v článku 218 SFEU s jistými zvláštnostmi. Jako první bych poznamenala úlohu Vysoký představitel ZVBP, který podává Radě doporučení pro zahájení jednání o uzavření předmětné vnější smlouvy v oblasti SZBP. Další zvláštností je vynechání EP při rozhodování o uzavření a podpisu smlouvy a v neposlední řadě také jednomyslné rozhodování Rady týká-li se taková vnější smlouva výhradně nebo zejména SZBP (článek 218 odst. 3 SFEU), jinak se postupuje podle obecné úpravy o rozhodování Rady (článek 218 odst. 8 SFEU)⁶⁴.

3.4.3.4.1 Příklad vnějších smluv v oblasti SZBP

EU je v oblasti SZBP velice činná. EU uzavřela stovky dohod v rámci těchto politik. Z posledních let uvedu například Dohodu mezi Evropskou unií a vládou Spojených států amerických o bezpečnosti utajovaných informací, stejnou dohodu má EU i s Ruskem a dalšími. Dále Dohoda mezi Evropskou unií a Islandskou republikou o účasti Islandské republiky v policejní misi Evropské unie v Bosně a Hercegovině z roku 2007. Cílem této dohody bylo navázání spolupráce

⁶² ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. Lisabonská smlouva a společná obchodní politika EU In: *Soudobá Evropa*. 2010, č. 2, s. 23-43.

⁶³ Podrobněji k této problematice RUFFER, Emil. Sjednávání mezinárodních smluv EU a jejich vnitrostátní účinky. In: ZEMÁNEK, Jiří, ed. *The Effect of the Treaty of Lisbon Upon the Czech Legal Order = Vliv Lisabonské smlouvy na český právní řád: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2009. s. 162-163. Srov. SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 80-81.

⁶⁴ Kritéria pro postup podle článku 218 odst. 3 SFEU nebo podle článku 218 odst. 8 SFEU nalezneme v judikatuře SDEU, která již předmětná kritéria v minulosti specifikovat, viz. rozhodnutí ze dne ve věci C-91/05 ECOWAS Small Arms Embargo.

a vytvoření profesionální policejní služby působící v souladu s mezinárodními standardy a standardy EU včetně mechanismů kontroly této služby. Spolu s Islandskou republikou se stejnou závazaly všechny členské státy EU (včetně ČR) a dalších 8 zemí mimo EU (Rusko, Norsko, Rumunsko, Bulharsko apod.)⁶⁵

Dovolím si tvrdit, že činnost EU v oblasti SBZP je vzhledem k minulosti důležitější, neboť právě zabezpečení míru mezi národy a vytvoření důstojných životních podmínek obyvatelstva na evropském kontinentu po světových válkách a hospodářských krizích vedlo k myšlence a pozdější realizaci evropské integrace. Často se v dnešní době na tyto skutečnosti zapomíná a nebylo by marné si je občas připomenout.

3.4.3.5 Vnější smlouvy v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech

Postup uzavírání vnějších smluv v oblasti policejní a justiční spolupráce ve věcech trestních se od obecného liší zapojením Vysokého představitele ZVBP do tohoto postupu.

3.4.3.5.1 Příklady vnějších smluv v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech

Mezi vnější smlouvy v oblasti spolupráce v trestních věcech patří Dohoda o vzájemné právní pomoci mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými, Dohoda mezi Evropskou unií a Japonskem o vzájemné právní pomoci v trestních věcech nebo Dohoda mezi Evropskou unií a Mezinárodním tribunálem o spolupráci a vzájemné pomoci.

K podrobnějšímu rozboru jsem si vybrala Dohodu mezi Evropskou unií a Islandskou republikou a Norským královstvím o postupu předávání osob mezi členskými státy Evropské unie a Islandem a Norskem, která vstoupila v platnost v roce 2006. Členské státy, Island a Norsko se zavázaly ke spolupráci v rámci rychlejšího předávání osob podezřelých a zadržených a k lepší kontrole aktů týkajících se zatýkacího rozkazu. Zde je patrná snaha zlepšení mechanismu předávání osob na území Evropy. Pokud jde o Norsko, myslím si, že tato spolupráce je velmi žádoucí vzhledem k poloze státu a především díky úzkým

⁶⁵ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 378.

vazbám k samotné EU.⁶⁶ Tomu nasvědčuje i další uzavřená smlouva mezi stejnými smluvními stranami týkající se používání některých ustanovení Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech, jejichž signatáři jsou výhradně členské státy EU.⁶⁷

3.4.3.6 Vnější smlouvy uzavírané Komisí

Do poslední kategorie vnějších smluv, které mají odlišný postup sjednávání a uzavírání, jsou vnější smlouvy uzavírané pouze Komisí. Známe tři typy vnějších smluv spadající do této kategorie:

- a) vnější smlouvy ESAE – Komise má pravomoc sjednávat předmětné smlouvy a postupuje při sjednávání podle směrnic Rady. Poté, co Rada vnější smlouvy schválí kvalifikovanou většinou, je Komise uzavře. Existují však dva případy vnějších smluv, které se vymykají z výše popsaných pravidel; v prvním případě jde o smlouvy, kde není nutný zásah Rady a Komise je může uzavřít sama; v druhém případě se jedná o smlouvy podle článku 206 Smlouvy o založení ESAE, kde je proces opačný a smlouvy uzavírá Rada sama;⁶⁸
- b) vnější soutěžní smlouvy – Komise disponuje výlučnou pravomocí uzavřít vnější smlouvy týkající se politiky hospodářské soutěže;
- c) vnější smlouvy o uznání tzv. laissez-passer⁶⁹.

3.4.3.6.1 Příklady vnějších smluv uzavírané Komisí

Jako příklady uvedu Dohodu mezi vládou Spojených států amerických a Komisí Evropského společenství o používání jejich pravidel hospodářské soutěže, Dohodu o spolupráci ve věci protisoutěžního jednání uzavřenou mezi EU a Japonskem⁷⁰. Druhou zmíněnou se budu zabývat podrobněji.

⁶⁶ Norsko je od roku 2001 členem Schengenského prostoru, je zapojeno do evropského integračního procesu, bylo jedním ze zakladatelských států Evropského sdružení volného obchodu, díky kterému je i součástí Evropského hospodářského prostoru.

⁶⁷ Dohoda mezi Evropskou unií a Islandskou republikou a Norským královstvím o postupu předávání mezi členskými státy Evropské unie a Islandem a Norskem.

⁶⁸ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 79.

⁶⁹ Cestovní doklady úředníků mezinárodních organizací – právní úprava v článku 6 odst. 2 Protokolu o výsadách a imunitách.

⁷⁰ Rozhodnutí Rady 2003/520/ES ze dne 16. června 2003 o uzavření dohody mezi Evropským společenstvím a vládou Japonska o spolupráci ve věci protisoutěžních jednání

Japonsko je bezesporu jedním z klíčových hráčů ve světové ekonomice a proto nikoho nepřekvapí, že vztahy mezi Japonskem a EU jsou stále pevnější. Vzhledem k otevřenosti japonského trhu zahraniční konkurenci a vzrůstajícímu mezinárodnímu rozměru problému hospodářské soutěže, bylo posílení spolupráce určitě krokem správným směrem, ať už prosazováním vhodné a účinné právní úpravy pro účinné fungování trhu, nebo jednoduše pro správný chod mezinárodního obchodu.

3.5 Právní povaha vnějších smluv

Na vnější smlouvy se dá pohlížet ze třech hledisek, která plynou obecně z povahy vnějších smluv a především z judikatury SDEU, a to:

- a) vnější smlouvy jako součást mezinárodního práva veřejného;
- b) vnější smlouvy jako součást práva EU;
- c) vnější smlouvy jako součást národního práva členských zemí EU.⁷¹

Vnější smlouvy podle bodu a) jsou uzavírány mezi subjekty mezinárodního práva veřejného, tedy mezi mezinárodními organizacemi a státy, přesněji nečlenskými státy EU, které mají právní subjektivitu uzavírat tyto smlouvy. EU v porovnání s ostatními mezinárodními organizacemi má zvláštní široké pravomoci, které jsou zakotveny v jejích Smlouvách a proto se na vnější smlouvy uzavírané EU a nečlenským státem EU užije právo EU. Úprava ve Smlouvách však není vyčerpávající⁷², a proto se na neupravené skutečnosti použijí pravidla stanovená ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu z roku 1969.⁷³

Vnější smlouvy jsou součástí práva EU, jak vyplývá z judikatury SDEU.⁷⁴ Jak jsem již uvedla v bodech 3.4.1 a 3.4.2, Rada přijímá rozhodnutí, kterými schvaluje vnější smlouvy. Tato rozhodnutí mají formu nařízení nebo tzv. rozhodnutí sui genesis, jejichž přílohou jsou texty vnějších smluv a publikují se

⁷¹ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 36.

⁷² Viz. kapitola 3.4.1 obecný postup uzavírání vnějších smluv.

⁷³ ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír, BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s.15.

⁷⁴ Rozhodnutí ze dne 30. dubna 1974 ve věci 181/83 Haegeman v. Belgie, Rozhodnutí ze dne 9. února 1982 ve věci 270/80 Polydor, Rozhodnutí ze dne 26. října 1982 ve věci 104/81 Kupferberg v. Hauptzollamt Mainz.

v Úředním věstníku EU. Stejná pravidla platí i pro ostatní akty EU přijímané orgány EU a zveřejněné v Úředním věstníku EU (sekundární právo EU).⁷⁵

V rozsudku ze dne 30. dubna 1974 ve věci 181/83 Haegeman v. Belgie v bodu 5 SDEU dovodil, že vnější smlouva je integrální součástí EU ode dne jejího vstupu v platnost. Toto rozhodnutí SDEU je podstatné a jeho důsledkem je závaznost vnějších smluv, hierarchická nadřazenost nad sekundárním právem, přímý účinek vnějších smluv a rozsáhlá pravomoc SDEU při výkladu a aplikaci vnějších smluv.

3.5.1 Závaznost vnějších smluv

Podle článku 216 odst. 2 SFEU vnější smlouvy uzavřené EU zavazují nejen orgány EU, ale také i členské státy EU. Zmíněné ustanovení je odbornou literaturou označováno jako „unijní“ *pacta sunt servanda*, mezinárodní zásada zakotvená v článku 26 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

Z uvedeného článku SFEU vyplývá pro samotnou EU hned několik skutečností. Dosavadní praxe EU někdy vycházela z dualismu, tedy že k aplikaci vnější smlouvy (resp. mezinárodní smlouvy) je třeba přijetí unijního aktu, avšak jsou-li ustanovení smlouvy přesná, výstižná a bezpodmínečná, přiznávám SDEU takových smlouvám přímý účinek, to znamená, že není nutné přijetí unijního aktu, vnější smlouva se stává závaznou podle mezinárodního práva i podle práva EU, jde o tzv. monistickou doktrínu unijního a mezinárodního práva judikovanou v rozsudku ze dne 30. září 1987 ve věci 12/86 Demirel, bod 25.

Pro EU tato závaznost znamená:

- a) orgán EU nesmí přijmout sekundární akt odporující ustanovení v platné a náležitě uzavřené vnější smlouvě (platný závazek EU). Vadný sekundární akt může být prohlášen za neplatný;⁷⁶
- b) vznik možné povinnosti k náhradě škody (článek 268 a 340 SFEU);
- c) podle článku 218 odst. 11 může být SDEU požádán o posudek slučitelnosti zamýšlené vnější smlouvy s primárním právem EU, nikoli však s právem sekundárním.⁷⁷

⁷⁵ SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. s. 39-40.

⁷⁶ Rozhodnutí ze dne 10. září 1996 ve věci C-61/94 Komise v. SRN, bod 15. Srov. Rozhodnutí ze dne 5. října 1994 ve věci C-280/93 Rada v. SRN, bod 107.

Závaznost vnějších smluv uzavřených EU pro členské státy je také výslovně obsahem onoho článku 216 odst. 2 SFEU, tedy mimo případy smíšených smluv.⁷⁸ Názor SDEU na závaznost vůči členským státům jsem již zmínila výše. Podle SDEU jsou vnější smlouvy integrální součástí práva EU, jsou jeho akty. Zdálo by se výslovné uvedené ustanovení o závaznosti v SFEU v celku nadbytečné, ale musíme si uvědomit, že členské státy jsou rozdílné subjekty mezinárodního práva od EU a díky nejednotné povaze vnějších smluv (součást mezinárodního práva, unijního práva) toto ustanovení nadbytečné není.

Závaznost můžeme dovodit i z ustanovení článku 258 SFEU, podle kterého je porušení vnější smlouvy některým z členských států důvodem k podání žaloby pro porušení povinnosti, též z ustanovení článků 268 a 340 SFEU o náhradě škody.

3.5.2 Postavení vnějších smluv v právu EU

Vnější smlouvy zauímají postavení v hierarchii práva EU mezi primárním a sekundárním právem, které vyplývá z rozsudku ze dne 2. března 1999 ve věci C-179-97 Komise v. Španělsko: „*Přednost mezinárodních dohod uzavřených Společenstvím před předpisy sekundárního práva EU znamená, že tato ustanovení musí být vykládána v souladu s těmito dohodami.*“⁷⁹ Též z dalšího rozsudku: „*Pokud znění sekundárních aktů Společenství je otevřeno více než jednomu výkladu, měla by být dána přednost, pokud je to možné, výkladu, který je v co největším souladu se smlouvou.*“⁸⁰ Argumenty k těmto názorům SDEU dávají i samotné Smlouvy ve svých několika ustanoveních.⁸¹

Článek 218 odst. 11 SFEU, který říká, že je možné si vyžádat posudek SDEU o slučitelnosti vnější smlouvy s primárním právem EU, nikoli se sekundárním právem EU, které může být prohlášeno SDEU za neplatné při existenci odporujícího ustanovení v sekundárním právu EU vůči ustanovení vnější smlouvy.

⁷⁷ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 754.

⁷⁸ Viz. bod 3.4.3.1.

⁷⁹ Rozhodnutí ze dne 2. března 1999 ve věci C-179-97 Komise v. Španělsko, bod 32.

⁸⁰ Rozhodnutí ze dne 10. září 1996 ve věci C-61/94 Komise v. SRN, bod 52. Srov. Rozhodnutí ze dne 8. března 2007 ve věci V-447/05 Thomson v. Administration, bod 30.

⁸¹ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 62.

V článku 48 SEU je stanoveno možné přijetí vnější smlouvy, která bude v rozporu se Smlouvami, v případě budoucí revize Smluv.

Rovněž také důležitý článek 216 odst. 2 SFEU pojednávající o závaznosti vnějších smluv pro EU (resp. její orgány) i pro samotné členské státy.

Podle P. Svobody užití pojmu přednost ve výše zmíněných rozsudcích nelze chápat jen jako aplikační přednost (u nás článek 10 Ústavy ČR), nýbrž lze tento pojem chápat v širším pojetí právní síly vnějších smluv.⁸² Ztotožňuji se s jeho výkladem. Je-li v primárním právu výslovně stanoveno, že vnější smlouvy jsou závazné pro orgány EU a jsou to právě orgány EU, které přijímají vnitřní unijní akty a protože jen takové vnitřní unijní akty, které nejsou v rozporu s vnějšími smlouvami, plyne z toho jasné překročení rámce aplikační přednosti spočívající v podřadném postavení sekundárních právních aktů k vnějším smlouvám.

3.5.3 Přímý účinek vnějších smluv EU

Z odborné literatury a judikatury EU známe dvojí přímý účinek práva EU. Prvním z nich je tzv. pozitivní přímý účinek – tj. právní předpis EU „*může přímo založit práva a povinnosti jednotlivců*“⁸³, jichž se lze dovolat u vnitrostátních soudů⁸⁴ a druhým je tzv. negativní přímý účinek – tj. vyloučení „*aplikace neslučitelného vnitrostátního předpisu, a to bez předchozího formálního zrušení kolidujícího vnitrostátního předpisu cestou legislativní či ústavní*“⁸⁵.

Ačkoli jsou vnější smlouvy především mezinárodním pramenem práva, mají podle názoru SDEU i tak přímý účinek. Jeho použití je však podmíněno dvěma testy, a to obecným testem vnější smlouvy jako celku a individuálním testem jednotlivého ustanovení vnější smlouvy.⁸⁶

Přímý účinek vnějších smluv není podmíněný reciprocitou právních účinků u druhé smluvní strany. Může dojít k situaci, kdy ve třetí zemi vyznávající

⁸² SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2009. s. 96-97.

⁸³ Rozhodnutí ze dne 21. června 1974 ve věci 2/74 Jean Reyners v. Belgie (svoboda usazování), Rozhodnutí ze dne 3. prosince 1974 ve věci 33/74 Van Binsbergen (svoboda poskytování služeb).

⁸⁴ SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 85.

⁸⁵ SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. s. 145. Srov. náleží ÚS ČR číslo 66/04, bod 53; srov. předchozí rozhodnutí ústavního soudu Itálie č. 183/73, SRN č. 2 BvR 197/83.

⁸⁶ Více k této problematice v článku SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 85-88.

dualistickou koncepcí⁸⁷ dojde opožděně k začlenění vnější smlouvy do právního řádu dané země nebo nedojde k jejímu začlenění vůbec, a občanům EU nebudou dána práva nebo přiznány povinnosti plynoucí z vnější smlouvy, které však občanům třetí země na území EU dány a přiznány budou.⁸⁸

Přímý účinek vnějších smluv, jak judikoval SDEU, se v každém případě projevuje na straně unijní, jedná se tedy o tzv. jednostranné zatížení vůči členským zemím EU.⁸⁹ Toto má podstatný význam při formulování některých ustanovení, které mohou mít nepříznivé účinky pro členské státy EU nejen právní, ale i finanční. EU se tomuto problému snaží vyvarovat např. neurčitými formulacemi.⁹⁰

Poslední poznatek k přímému účinku se bude týkat dohod GATT⁹¹, dnes již Dohoda WTO. Obecně dohody GATT jsou problematikou poměrně rozsáhlou, ale já se zmíním jen okrajově.⁹² Záměrem SDEU je při sporu totožný účinek vnějších smluv ve vnitrostátním právu všech členských zemí EU. V rozhodnutí ze dne 12. prosince 1972 ve věci 21/72 International Fruit Company došel SDEU k závěru, že smluvní stranou dohod GATT je také samotná EU, ačkoli ji uzavřely členské státy EU, a proto je i samotná EU vázána závazky z těchto dohod. Všechny signatářské členské země přenesly pravomoci týkající se cel na EU, a proto jsou pro EU dohody GATT závazné. Nicméně i přes výše uvedené SDEU konstatoval, že tyto dohody GATT nemají přímý účinek.⁹³ Po dohodách GATT nastoupila Dohoda WTO s o něco lepším systémem řešení sporů než původní dohody GATT. Ani to ale SDEU nestačilo a stále odmítá přímý účinek Dohody WTO.⁹⁴

⁸⁷ Dualistická koncepce – aby se stala mezinárodní smlouva součástí právního řádu třetí země, je nutné začlenit mezinárodní smlouvu do právního řádu pomocí nějakého aktu, jinak se mezinárodní smlouva nestane součástí právního řádu a nebude mít žádné účinky.

⁸⁸ Rozhodnutí ze dne 23. listopadu 1999 ve věci 149/96 Rada v. Portugalsko.

⁸⁹ SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 40.

⁹⁰ „podmínky a způsoby užívané v členských státech“ formulace ustanovení dotýkající se pohybu pracovníků.

⁹¹ Všeobecná dohoda o clech a obchodu z roku 1947.

⁹² Více ve studii SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. s. 44-55.

⁹³ Problémem je vágnost (ustanovení nejsou přesná, jasná a nepodmíněná) a nedostatečný systém řešení sporů – viz. rozhodnutí ze dne 26. října 1982 ve věci 104/81 Kupferberg v. Hauptzollamt Mainz

⁹⁴ Rozhodnutí ze dne 14. prosince 2000 ve věci C-300/98 Parfums Christian Dior, rozhodnutí ze dne 16. června 1998 ve věci C-53/96 Hermes International.

3.5.4 Předběžná kontrola „ústavnosti“ vnějších smluv EU

Legitimovaní k předběžné kontrole ústavnosti zakotvené v již několikrát zmíněném článku 218 odst. 11 SFEU⁹⁵ jsou členské státy, EP, Rada a Komise.⁹⁶ Můžou podat žádost o vypracování posudku (nebo taktéž stanoviska) SDEU o slučitelnosti zamýšlené vnější smlouvy se stávající úpravou Smluv⁹⁷ (resp. SEU nebo SFEU).⁹⁸

SFEU používá výraz „mohou“ nikoli musejí, tudíž zde neexistuje povinnost některého z legitimovaných, aby požádal o posudek. Vnější smlouva může být řádně uzavřena a platná i bez posudku (stanoviska) SDEU. K výrazu „zamýšlená dohoda“ SDEU konstatuje toto. Pokud se požádá o posudek SDEU, žádá se o posouzení vnější smlouvy v její změnitelné (neschválené) podobě, tedy o posouzení návrhu vnější smlouvy. To vyplývá nejen z praxe SDEU. Ačkoli ve Smlouvách není stanovena lhůta pro tuto předběžnou kontrolu „ústavnosti“, má ustanovení článku 218 odst. 11 SFEU preventivní charakter, žádá se o posudek „zamýšlené“ vnější smlouvy, proto posouzení o slučitelnosti se Smlouvami po platnosti vnější smlouvy tedy není možné.⁹⁹

V případě vyžádaného kladného posudku SDEU, vnější smlouva může vstoupit v platnost. V případě odmítavého posudku naopak v platnost vstoupit nemůže a je třeba změnit ustanovení vnější smlouvy nebo Smlouvy samotné. Odmítavé stanovisko v podstatě znamená, že Rada nesmí odsouhlasit uzavření vnější smlouvy, tedy vnější smlouva se nesmí ratifikovat¹⁰⁰ (nesmí dojít ke konečnému souhlasu EU s vnější smlouvou).¹⁰¹

⁹⁵ „Členský stát, EP, Rada a Komise si mohou vyžádat posudek SDEU o slučitelnosti zamýšlené dohody se Smlouvami. Je-li posudek SDEU odmítavý, nemůže zamýšlená dohoda vstoupit v platnost, pokud nedojde ke změně dohody nebo změně Smluv.“

⁹⁶ Vysoký představitel ZVBP není oprávněn požádat o posudek, oblast SZBP v souladu s ustanovením článku 275 SFEU nespadá do pravomoci SDEU.

⁹⁷ Jedná se o období předběžné kontroly ústavnosti mezinárodních smluv, jež nalezneme v ústavách určitých zemí (ČR, Polsko, Francie, Španělsko).

⁹⁸ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 92.

⁹⁹ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. s. 762.

¹⁰⁰ K problematice ratifikace viz. bod 3.4.1.

¹⁰¹ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 92.

3.6 Vnější smlouvy a české právo

V této kapitole uvedu trochu více o vztahu vnější smluv a českého práva. Nejdříve zmíním pohled judikatury a odborné literatury a v posledním odstavci zmíním postavení Vlády ČR k této problematice.

Členské státy si sami nestanovují účinky práva EU ve svých vlastních právních řádech, ale účinky práva EU jsou obsahem samotných Smluv (na rozdíl od ostatních mezinárodních smluv), jenž tvoří primární právo EU. Ústavní soud se k tomuto jasně vyjádřil: „*Bezprostřední použitelnost ve vnitrostátním právu a přednostní aplikace nařízení vyplývá z vlastní dogmatiky komunitárního práva, tak jak byla v minulosti podána v judikatuře ESD [srov. např. rozhodnutí 26/62 NV Algemene Transport- en Expeditie Orde van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen (1963) ECR I; 6/64 Costa v. ENEL (1964) ECR 585]. Komunitární právo totiž samo určuje a specifikuje, na rozdíl od mezinárodního práva, jaké jsou jeho vnitrostátní účinky v členských státech.*“¹⁰²

Jelikož podle článku 216 odst. 2 SFEU jsou vnější smlouvy závazné nejen pro orgány EU, ale rovněž pro samotné členské státy, musí i ČR dodržet unijní (mezinárodní) závazek, resp. je povinna zajistit soulad českého práva s tímto závazkem.¹⁰³ Při porušení mezinárodního závazku se ČR nemůže odvolávat svého národní práva a při takovém porušení by mohlo dojít i k případné odpovědnosti ČR.¹⁰⁴

Odborná literatura¹⁰⁵ se zabývá otázkou vnitrostátního schvalování vnějších smluv EU. Zda je v určitých případech vnitrostátní schvalování nutné, a

¹⁰² Nález Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. března 2004 VI. část písmeno B, 9. odstavec; shodně též MLSNA, Petr, KNĚŽÍNEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu: teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlášení a aplikace*. Praha: Linde, 2009. s. 304. Srov. SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. s. 60-61.

¹⁰³ V souladu s ustanovením článku 1 odst. 2 Ústavy.

¹⁰⁴ Srov. KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 128-129.

¹⁰⁵ viz. MLSNA, Petr, KNĚŽÍNEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu: teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlášení a aplikace*. Praha: Linde, 2009. 605 s. Srov. SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. 135 s. Srov. ŠÍŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012. 288 s. Srov. TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David, CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 179 s.

jestliže je nutné, zda se bude postupovat dle článku 10 Ústavy nebo dle článku 10a Ústavy.

Například na smíšené smlouvy¹⁰⁶ se obvykle vztahuje článek 10 Ústavy ČR, byť pouze tou částí, která je v pravomoci členských zemí, na ostatní části (v pravomoci EU) by se měl vztahovat teoreticky článek 10a Ústavy ČR.¹⁰⁷

Vláda ČR si jako svůj poradní orgán zřídila pro koordinaci agend EU Výbor pro Evropskou unii¹⁰⁸, jehož předsedou je předseda vlády ČR. Výbor pro Evropskou unii projednává zásadní otázky týkající se ČR v EU.

V souvislosti s vnějšími smlouvami vydalo Ministerstvo zahraničních věcí Směrnici vlády ke sjednávání mezinárodních smluv v rámci Evropské unie a k jejímu vnitrostátnímu provádění, která podle článku 1 „stanoví postupy pro činnost orgánů státní správy ve vztahu k mezinárodním smlouvám sjednávaným v rámci Evropské unie.“

¹⁰⁶ Viz. bod 3.4.3.1.

¹⁰⁷ SVOBODA, Pavel. Vnější smlouvy EU po Lisabonské smlouvě a české právo In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy evropského práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2010, s. 40-42. Odchylný názor srov. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 468 a násl.

¹⁰⁸ Výbor pro Evropskou unii. In: Vláda České republiky [online]. 2013. [cit. 8.3.2013].

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

4. Evropsko-středomořská spolupráce

Ve zvláštní části mé práce se zaměřím na vztahy EU se státy v oblasti Středomoří. Budu se zabývat počátky spolupráce mezi EU a středomořskými zeměmi a jejím postupným vývojem až do současnosti.

Co se týče terminologie, budu používat pojmy dle tehdejší terminologie a ponechám doslovné názvy vnějších smluv s jednotlivými státy. Termín vnější smlouva bude tedy nahrazena pojmem dohoda.

4.1 Evropsko-středomořská spolupráce

4.1.1 Počátek spolupráce

Vzhledem k historickým souvislostem se nedá v podstatě mluvit o počátku spolupráce se samostatnými státy Středomoří, neboť se nikdy nejednalo o samostatné ekonomicky nezávislé státy. Historie Evropy je nerozlučně spjata se středomořským regionem především z dob kolonializmu, kdy evropské země Francie, Španělsko, Itálie a Velké Británie (bývalé koloniální mocnosti) ovládaly tento region. Přestože jednotlivé státy dosáhly politické samostatnosti, závislosti ekonomické nikoliv. Evropské státy si velmi dobře uvědomovaly důležitost zachování vlivu ve Středomoří především pro nerostné bohatství, levné surovinové zdroje, zemědělské produkty a odbytiště průmyslových výrobků, proto se již při samotném vzniku ES počítalo s úzkou spoluprací v podobě obchodních dohod se zeměmi středomořského regionu.¹⁰⁹

Důkazem je např. Alžírsko, na které se vztahovala některá ustanovení článku 227 odst. 32 Smlouvy o založení EHS o volném pohybu zboží, zemědělství, pravidla soutěže a další. ES postupně začalo uzavírat bilaterální dohody (dohody o přidružení, obchodní dohody) s ostatními zeměmi. V průběhu šedesátých let 20. století si ES vytvořilo velmi úzké vztahy se severním Středomořím (Řecko, Turecko, Malta, Kypr).¹¹⁰ ES počítalo s možným rozšířením členství tím směrem, na rozdíl od zemí jižního Středomoří (severní africké země),

¹⁰⁹ CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Perspektivy ekonomických vztahů EU se středomořskými partnery*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, Katedra světové ekonomiky, 2001. s. 13.

¹¹⁰ TSOUKALIS, L. The EEC and the Mediterranean: Is „Global“ Policy a Misnomer? In: *International Affairs*. 1977, roč. 53, č. 3, s. 427.

se kterými se jako se členy ES nikdy nepočítalo. Cílem dohod nebyla harmonizace, pouze čistá spolupráce.¹¹¹

4.1.2 Globální strategie

Na začátku sedmdesátých let 20. století ES už nezůstalo jen u ekonomických vztahů, ale bylo potřeba zaujmout jednotné postavení vůči zemím Středozeří, nejen díky stále narůstajícím vazbám, ale v neposlední řadě i snaze získat větší kontrolu přístupu k nerostným surovinám. ES přijalo tzv. Globální strategii vůči středomořskému regionu. ES (resp. Komise) podepsalo několik bilaterálních obchodních a dohod o spolupráci, jejich účelem byla širší spolupráce (resp. volnější přístup Středozeří na evropský trh).¹¹²

Byla podepsána dohoda s Izraelem v roce 1975, se zeměmi Magrebu¹¹³ v roce 1976 a v roce 1977 se zeměmi Mashreku¹¹⁴.

Dohody se zakládaly na třech typech spolupráce:

- a) obchodní spolupráce (např. zlepšení systému dovozu zemědělských produktů);
- b) finanční a technická spolupráce (např. evropské granty, půjčky);
- c) spolupráce v oblasti sociálních věcí (např. zlepšení životní úrovně přistěhovalých pracovníků).¹¹⁵

Hospodářská situace na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století však zapříčinila naplnění pouze spolupráce finanční a technické.¹¹⁶

4.1.3 Nová středomořská politika

Po vstupu Řecka v roce 1981 a vstupu Španělska a Portugalska v roce 1986 se situace ve Středozeří rapidně zhoršila. Zmírnění krize se snažily zabránit všechny státy jižní Evropy. Region Středozeří se stal důležitým bodem jejich vnější činnosti. Reakcí Komise bylo zpracování zprávy o stavu se středozemními

¹¹¹ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 344-345.

¹¹² European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation [online]. [cit. 9.3.2013].

¹¹³ Maroko, Alžírsko, Tunís a Libye (s Libyí v roce 1976 dohoda podepsána nebyla).

¹¹⁴ Egypt, Jordánsko, Libanon, Sýrie a Izrael (s Izraelem byla dohoda podepsána už v roce 1975).

¹¹⁵ CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 346.

¹¹⁶ European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation [online]. [cit. 9.3.2013].

zeměmi.¹¹⁷ Odpovědí Rady na činnost Komise bylo přijetí tzv. Nové středomořské politiky v prosinci 1990, která měla přinést užší spolupráci přesahující obchodní a obvyklou finanční a technickou spolupráci. Do popředí se dostal soukromý sektor (rozvoj podniků). Dále šlo o zvýšení limitu finanční spolupráce (rozvoj venkova, dovoz, sociální péče) a rozvoj v oblastech vzdělávání, výzkumu a technologií a nakonec začátkem devadesátých let 20. století se začalo mluvit o podpoře v oblasti životního prostředí, úctě k lidským právům, demokracii a v neposlední řadě se nastartovala pomoc proti chudobě.¹¹⁸

4.2 Evropsko-středomořské partnerství, tzv. Barcelonský proces

Devadesátá léta 20. století znamenala velký obrat ve spolupráci se Středozezemím. Podle mého názoru je toto období zásadním mezníkem v historii evropsko-středomořských vztahů. Konalo se mnoho setkání, která byla zaměřená na komplexní spolupráci nebo věnovaná konkrétním otázkám spolupráce. Dále se zakládaly instituce zabývající se pouze problematikou spolupráce se Středozezemím a jiné.

Zaměřím se především na důležité body tohoto období, pro podrobnější informace budu v poznámkách uvádět zdroje zabývající se danou problematikou.

4.2.1 První Euro-středomořská konference ministrů zahraničních věcí

První středomořská konference ministrů zahraničních věcí se konala v listopadu roku 1995. Konference se stala završením předešlého vývoje vztahů (podepsání dohod o přidružení s většinou států) a především vyjádřením nového přístupu EU ke Středomoří, strategie tzv. Euro-středomořského partnerství, kterou přijala ER koncem rok 1994. Patnáct členských země EU¹¹⁹ a dvanáct zemí středozemní oblasti (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Kypr, Libanon, Malta, Maroko, Palestinská autonomní území, Sýrie, Tunisko a Turecko) přijalo tzv.

¹¹⁷ FARRUGIA, Kristina. *The Union for the Mediterranean: building upon the Euro-Mediterranean partnership and European Neighbourhood Policy*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. s. 20.

¹¹⁸ European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation [online]. [cit. 9.3.2013].

¹¹⁹ V té době 15 členských států: Benelux, Francie, Německo, Itálie, Dánsko, Irsko, Velká Británie, Řecko, Portugalsko, Španělsko, Finsko a Rakousko.

Barcelonskou deklaraci¹²⁰. Tato se stala odrazovým můstkem pro budoucí vývoj partnerství zmíněných zemí, které se od přijetí deklarace nazývá Barcelonský proces.¹²¹

Partnerství se zakládá na třech hlavních oblastech spolupráce¹²²:

- a) politika a bezpečnost (cíl: vytvoření společného prostoru míru a stability);
- b) hospodářství a finance (cíl: zrychlení udržitelného rozvoje, zlepšení životní úrovně obyvatel a do roku 2010 vytvoření zóny volného obchodu);
- c) sociální a kulturní otázky a lidské zdroje (cíl: boj proti nepovolenému přistěhovalství, boj s drogami, podpora porozumění mezi kulturami).¹²³

Poprvé se spolupráce týká i oblasti společné bezpečnosti, kultury a lidských zdrojů. Jako nástroj pro financování Euro-středomořského partnerství byl zaveden program MEDA¹²⁴.

4.2.2 Další Euro-středomořská konference ministrů zahraničních věcí

Necelé dva roky po svolání první Euro-středomořské konference ministrů zahraničních věcí byla svolána v dubnu 1997 na Maltě druhá konference, kde se shrnula dosavadní činnost, potvrdila vůle zúčastněných stran k pokračování v Barcelonském procesu a snaha dosáhnout vyrovnaného rozvoje ve všech třech oblastech spolupráce. Druhá konference vytyčila cíle důležité pro vytvoření zóny volného obchodu, a to především akceleraci sjednání a schválení Euro-středomořských asociačních dohod. Vše bylo zaznamenáno do dokumentu maltské konference, který zúčastněné strany na závěr konference podepsaly.¹²⁵

Třetí konference se konala v dubnu 1999 ve Stuttgartu, na které bylo prokázáno, že Euro-středomořské partnerství se od první konference vyvinulo, posílilo a je životaschopné i před někdy dosti nepříznivé podmínky. V rámci oblasti politiky a bezpečnosti bylo stanoveno posílení politického dialogu,

¹²⁰ Barcelona declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference - 27-28/11/95.

¹²¹ Barcelona declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference - 27-28/11/95.

¹²² Původně byly pouze tyto tři jmenované, ale čtvrtý bod d) justice a vnitřní vztahy zaveden až na výročním zasedání ministrů v roce 2005.

¹²³ FARRUGIA, Kristina. *The Union for the Mediterranean: building upon the Euro-Mediterranean partnership and European Neighbourhood Policy*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. s. 26-29.

¹²⁴ MEDA Regional Indicatives Programmes; program zavedený na základě nařízení Rady (ES) č. 1488/96 ze dne 23. července 1996 o finančních a technických doprovodných opatřeních k reformě hospodářských a sociálních struktur v rámci evropsko-středomořského partnerství (MEDA).

¹²⁵ 2nd Euromed Foreign Ministers Conference.

sousedských vztahů a udržení míry a stability. Opět byl na závěr podepsán dokument třetí Euro-středomořské konference ministrů zahraničních věcí.¹²⁶

Další, v pořadí již čtvrtá konference, byla svolána v listopadu 2000 v Marseille. Konference především zhodnotila pět let Euro-středomořského partnerství a doporučila další kroky potřebné k dalšímu trvání Barcelonského procesu. Zvláště potřeba rozvinutí politického dialogu v souvislosti s podepsáním asociačních dohod. Dále také podpora nedostatečné úrovně investic ve Středomoří, zlepšování stavu veřejných financí a prohlubování rozpočtových a daňových reforem. Závěrem vše shrnuto do dokumentu marseillské konference.¹²⁷

Pátá konference se uskutečnila v dubnu 2002 ve Valencii. Je reakcí na krizi ve Středním východu, především konfliktem mezi Izraelem a Palestinou. Je tedy nutné přijmout nový směr pro evropsko-středomořské partnerství. Zejména posílit politický dialog a dialog o lidských právech, dosáhnout kompletnosti Euro-středomořských asociačních dohod, zlepšit využívání investičních nástrojů a další. EP navrhl vznik Euro-středomořského parlamentního shromáždění, které konference doporučila vytvořit. Konferencí byl též zaznamenán pokrok v oblasti asociačních dohod a rovněž snaha začlenění spolupráce v otázce justice a vnitra.¹²⁸

Po pěti konferencích Euro-středomořského partnerství se konaly další.¹²⁹ Další konference se zabývaly potvrzením cílů¹³⁰ stanovených při první konferenci a snažily se najít řešení pro vhodnou implementaci těchto cílů do jednotlivých asociačních dohod. Barcelonský proces je stále klíčovým prvkem evropsko-středomořského partnerství. Nový směr spolupráce se Středomořím, kterou je Evropská politika sousedství, jen doplňuje a posiluje Barcelonský proces. Existují zde tedy dvě politiky vedle sebe, v rámci kterých jsou podepisovány bilaterální dohody. V rámci Euro-středomořského partnerství jsou to asociační dohody, jak je

¹²⁶ 3rd Euromed Foreign Ministers Conference.

¹²⁷ 4th Euromed Foreign Ministers Conference.

¹²⁸ HAHN, Markus. *The Euro-Mediterranean Partnership: the Barcelona Process since 1995*. 1. Aufl. Hamburg: Diploma Verlag GmbH, 2009. s. 24.

¹²⁹ Konference na ministerské úrovni se konaly až do roku 2008, kdy se Euro-středomořské partnerství vtělilo do Unie pro středomoří, více o Unii pro Středomoří v bodě 4.4. V mé práci není prostor na podrobnější popis jednotlivých ministerských setkání, ale pro hlubší zkoumání alespoň odkazují na seznam konferencí spolu s úplným zněním všech dokumentů z konferencí ministrů - http://www.eeas.europa.eu/euromed/conf/index_en.htm

¹³⁰ V roce 2005 na výroční konferenci oslavující deset let Euro-středomořského partnerství byl zaveden další hlavní bod spolupráce a to v oblasti justice a vnitra.

zmíněno výše v textu, a v rámci Evropské politiky sousedství jsou to Akční plány.

131

V dalším bodě mé práce se budu věnovat této nové politice.

4.3 Evropská politika sousedství

S rozšířením EU v roce 2004 vyvstala potřeba formulovat zahraniční politiku v rámci vnějších vztahů EU. Došlo k přistoupení deseti nových států a především došlo ke značnému posunu hranice EU. Evropská politika sousedství¹³² je součástí vnějších vztahů EU a týká se 16-ti států, jak už název napovídá, přímo „sousedících“ s novou EU, tedy sdílející s ní hranice. Zmiňuji se o této nové politice EU proto, že se týká i sousedů ze Středozeří, jmenovitě Alžírsko, Egypta, Izraele, Jordánska, Libanonu, Libye, Maroka, PAÚ¹³³, Sýrie a Tuniska.¹³⁴ Státy, které byly přizvány v rámci ENP jsou geograficky EU blízké, ale de lege ferenda se s nimi jako se členy EU nepočítá. Proto ENP není určeno pro budoucí členské státy, a tedy je důvodem nepřizvání Turecka¹³⁵. K ENP jsou přizvány státy, jež jsou již smluvními stranami asociačních dohod, které se uzavírají v rámci Eurostředomořského partnerství (Barcelonský proces). Asociační dohody jsou zhodnocovány a na základě vypracovaného hodnocení se formuje spolupráce v rámci ENP.

První náznak vytvoření této politiky bylo sdělení Komise „Širší Evropa“¹³⁶, v březnu 2003 následováno dokumentem „Strategie Evropské sousedské politiky“¹³⁷ z května 2004, který stanovuje hlavní cíle spolupráce s těmito novými sousedy. Hlavním cílem je zabránit vzniku výrazných hranic, které by oddělovaly rozšířenou Evropu od těchto nových sousedů a namísto dělících linií posílit blahobyť, rovnováhu a bezpečnost všem dotčeným zemím.¹³⁸

¹³¹ LUCARELLI, Sonia, ed. a FIORAMONTI, Lorenzo, ed. *External perceptions of the European Union as a global actor*. Milton Park: Routledge, 2009. s. 1-3.

¹³² European neighbourhood policy [online]. [11.3.3013].

¹³³ PAÚ nebo-li Palestinská autonomní území.

¹³⁴ Dále mimo Středomořské sousedy se politika týká též Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Gruzie, Moldavska a Ukrajiny, budu se však soustředit pouze na sousedy ze Středozeří.

¹³⁵ Ani země západního Balkánu.

¹³⁶ Wider Europe

¹³⁷ Common Strategy 2000/458/CFSP

¹³⁸ GUNNEY, Narsin. The Region-Building Practices of the EU in the Mediterranean: the EMP and ENP, What is Next? In: *European security*. 2008, roč. 17, č. 1, s. 123.

Hlavním instrumentem ENP jsou tzv. Akční plány, které EU uzavírá s každým státem jednotlivě. Komise vypracuje zprávu, kde hodnotí situaci politickou a ekonomickou a na základě této zprávy se Rada rozhodne o budoucí formě spolupráce a své cíle stanovuje v Akčních plánech. Akční plány obsahují pilíře spolupráce mezi určitou zemí a EU na 3-5 let dopředu.¹³⁹

V roce 2005 byl podepsán Akční plán s Tuniskem, Izraelem, Jordánskem, Marokem a PAÚ. O dva roky později s Egyptem a Libanem. Alžírsko, Libye a Sýrie zatím Akční plány nepodepsaly.¹⁴⁰

ENP v dnešní době je jedním z hlavních prvků vnějších vztahů EU a důležitou součástí SBZP. EU usiluje vybudovat prostor stability nejen sociální, ale především politické a ekonomické, který by pomohl k rozšiřování demokratických hodnot i za hranicemi EU.

4.4 Unie pro středomoří

EPS byla projektem, který, jak jsem již výše uvedla, nesoupeřil s Euro-středomořským partnerstvím. Obě politiky existovaly vedle sebe. EPS doplňovala partnerství a v roce 2008 dala impuls k obnově Barcelonského procesu. Francie¹⁴¹ hned v prvních dnech svého předsednictví v Radě svolala summit hlav států a ministerských předsedů v Paříži, kde byl oficiálně oznámen vznik tzv. Unie pro Středomoří.¹⁴² Unie pro Středomoří je pokračovatelem Euro-středomořského partnerství (resp. Barcelonského procesu). Se vznikem Unie pro Středomoří byl zaveden institut rotačního předsednictví¹⁴³, sekretariát a funkce generálního tajemníka¹⁴⁴ sekretariátu se sídlem v Barceloně.¹⁴⁵

Stanovilo se šest hlavních oblastí Unie pro Středozeří, a to oblasti:

¹³⁹ Evropská politika sousedství. In: *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2010. [cit. 11.3.2013].

¹⁴⁰ Evropská politika sousedství. In: *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2010. [cit. 11.3.2013].

¹⁴¹ Předsednictví v Radě v druhé polovině roku 2008.

¹⁴² HOLDEN, Patrick. A New Beginning? Does the Union for the Mediterranean Herald a New Functional Approach to Co-operation in the Region? In: *Mediterranean Politics*. 2011, roč. 16, č. 1, s.160.

¹⁴³ Jeden zástupce za EU, jeden zástupce za Středomoří.

¹⁴⁴ Prvním tajemníkem se stal Ahmad Masa'deh, jordánský diplomat, po jeho rezignaci je ve funkci prozatímní tajemník Lino Cardarelli.

¹⁴⁵ Union for the Mediterranean. In: EU NEIGHBOURHOOD INFO CENTRE - An ENPI Project. [online]. [cit. 12.3.2013].

- a) životního prostředí (vyčištění Středozemního moře);
- b) dopravní komunikace (vytvoření nové sítě námořních a pozemních cest);
- c) civilní obrana (proti katastrofám způsobeným přírodou i člověkem);
- d) plán alternativního zdroje energie (středomořský solární energetický plán);
- e) rozvoj podnikání malých a středních podniků (iniciativa obchodně rozvojová);
- f) podpora vzdělávání (vznik Euro-středomořské univerzity ve Slovinsku).

EU se snaží o zmírnění rozdílů mezi členskými státy EU a nečlenskými státy. Podporuje rozvoj v různých oblastech, jak již naznačují pilíře Unie pro Středomoří, a snaží se o aktualizaci politické úrovně vztahů EU a Středomoří s ohledem na konflikty v tomto regionu.

V souvislosti s EPS a Unií pro středozemí jako pokračovatelem Euro-středomořského partnerství byl přijat dokument Evropsko-středomořské regionální strategie a orientační program 2007-2013¹⁴⁶, který se zaměřuje na udržitelný hospodářský rozvoj, oblast sociální a kulturní, spolupráci v oblasti práva, bezpečnosti a migrace. Tento dokument doplňuje strategické dokumenty (Akční plány) uzavřené s jednotlivými středozemními partnery.

¹⁴⁶ Nařízení EP a Rady COD (2004)0219

5. Euro-středomořské dohody

V této páté stěžejní kapitole zvláštní části mé práce se budu zabývat asociačními dohodami s třemi středomořskými zeměmi, a to konkrétně asociační dohodou EU s Tuniskem, Marokem a Izraelem. V souvislosti s těmito dohodami jsem vybrala několik judikátů SDEU, které se mi zdály zajímavé a které podrobím detailnějšímu rozboru.

5.1 Asociační dohody

Vnější smlouvy EU tvořící právní základ evropsko-středomořského partnerství se nazývají Euro-středomořské asociační dohody (dohody o přidružení), tj. bilaterální smlouvy mezi EU a nečlenským státem EU z oblasti Středozeří zakládající mezi sebou vzájemná práva a povinnosti, zejména v otázkách ekonomických vztahů, obchodní spolupráce a další. Existují asociační dohody uzavírané s perspektivou vstupu signatářského státu do EU a asociační dohody nepředpokládající vstup státu do EU. Euro-středomořské asociační dohody patří mezi druhý jmenovaný typ asociačních dohod.

Euro-středomořské asociační dohody, nebo-li tzv. asociační dohody nové generace¹⁴⁷, uzavírané v rámci Euro-středomořského partnerství nahradily dřívější kooperační dohody uzavírané se středomořskými státy v sedmdesátých letech 20. století, tedy v období počátku spolupráce mezi těmito státy a EU (resp. ES).¹⁴⁸

Ačkoli asociační dohody jsou uzavírány s každou zemí jednotlivě a přesné znění každé dohody se liší podle potřeb partnerské země, obsahují několik společných kritérií:

- a) právní základ pro jejich uzavření je článek 217 SFEU;
- b) cílem je založení úzkých vztahů ekonomické a politické spolupráce (více než jen pouhá spolupráce);
- c) zřízení paritních orgánů pro řízení spolupráce, které jsou oprávněny přijímat rozhodnutí, která zavazují všechny smluvní strany;
- d) možnost zřízení doložky nejvyšších výhod zacházení;
- e) poskytnou zvýhodnění u partnerů EU;

¹⁴⁷ Tzv. asociační dohody (dohody o přidružení) první generace byly uzavírány na přelomu sedmdesátých let 20. století s třetími zeměmi středozeřího regionu s perspektivou vstupu do EU (např.: Dohoda o přidružení s Maltou z roku 1970 či Dohoda o přidružení s Kyprem z roku 1972)

¹⁴⁸ http://eeas.europa.eu/association/docs/agreements_en.pdf

f) od roku 1995 zahrnují asociační dohody ustanovení o dodržování lidských práv a o demokratických zásadách, jež představuje základní prvek těchto dohod.¹⁴⁹

5.2 Asociační dohoda s Tuniskem

Tunisko patřilo mezi první země, které podepsaly asociační dohody nové generace s EU. Evropsko-středomořská dohoda zakládající přidružení Evropských společenství a jejich členských států na jedné straně s Tuniskou republikou na straně druhé¹⁵⁰ (dále jen „Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem“) byla podepsána dne 17. července 1995 a v platnost vstoupila dne 1. března 1998.

V této Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem se EU, její členové a Tunisko zavázaly k široké spolupráci zahrnující posílení politického dialogu, který umožní rozvoj úzkých vztahů ve všech oblastech, především vytvoření podmínek pro postupnou liberalizaci obchodu se zbožím, službami a kapitálem, dále podporu hospodářské, sociální, kulturní a finanční spolupráce a v neposlední řadě podporu harmonizace hospodářských a společenských vztahů mezi signatáři asociační dohody.

Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem se skládá celkem z devadesáti šesti paragrafů rozdělných do osmi hlav:

Hlava I. Politický dialog

Hlava II. Volný pohyb zboží

Hlava III. Právo usazování a služeb

Hlava IV. Platby, kapitál, hospodářská soutěž a další hospodářská ustanovení

Hlava V. Ekonomická spolupráce

Hlava VI. Spolupráce v sociálních a kulturních záležitostech

Hlava VII. Finanční spolupráce

Hlava VIII. Institucionální, obecná a závěrečná ustanovení.

Některé hlavy jsou dále děleny na kapitoly. Zajímavým ustanovením je článek 6 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem, v kterém najdeme zakotvení přechodného období postupného vytváření zóny volného obchodu. Přechodné období je stanoveno na maximálně dvanáct let ode dne vstupu Euro-

¹⁴⁹ Přehled asociačních dohod - http://eeas.europa.eu/association/docs/agreements_en.pdf.

¹⁵⁰ Euro-mediterranean agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part.

středomořské asociační dohody s Tuniskem v platnost v souladu s ustanovením této dohody a v souladu s ustanoveními GATT z roku 1994¹⁵¹ a dalších dohod o obchodu se zbožím připojených k zřizovací dohodě Světové obchodní organizace.¹⁵²

5.2.1 Případ Gattousi

Prvním z judikátů SDEU, kterým se budu zabývat je případ tuniského občana M. Gattousiho¹⁵³, který se oženil v srpnu 2002 s německou občankou. Pro vstup na německé území mu bylo vydáno velvyslanectvím SRN v Tunisku vízum z důvodu sloučení rodiny. V září 2002 M. Gattousimu vydal starosta obce Rüsselsheim povolení k pobytu na dobu trvání tří let, tedy do září 2005, a v říjnu 2002 úřad práce pracovní povolení na dobu neurčitou. Posléze v březnu 2003 podepsal M. Gattousi pracovní smlouvu v délce dvou let, tedy do března 2005.

Příčinnou vzniklého sporu bylo vydání rozhodnutí starosty obce Rüsselheim z června 2004 o omezení doby platnosti povolení k pobytu tuniského občana dnem oznámení tohoto rozhodnutí s povinností opustit německé území do tří měsíců od podpisu pod sankcí vyhoštění do Tuniska, které starosta vydal na základě oznámení manželky M. Gattousiho, že již od začátku měsíce dubna 2004 žije odděleně od svého manžela, ačkoli měl tuniský občan v době rozhodnutí o omezení doby platnosti povolení k pobytu pracovní povolení na dobu určitou a platnou pracovní smlouvu. Rozhodnutí bylo založeno na zániku původního důvodu k udělení povolení k pobytu, neboť manželé již spolu nežijí a vzhledem tomuto k ukončení společného soužití manželů stanoví článek 13 zákona o cizincích¹⁵⁴ omezení ex post, neboť tuniský občan již nedisponuje samostatným právem pobytu¹⁵⁵, rovněž pracovní povolení na dobu neurčitou nemá v německém právním řádu vliv na prodloužení pobytu na německém území.

¹⁵¹ Všeobecné dohody o clech a obchodu z roku 1994.

¹⁵² Euro-mediterranean agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part.

¹⁵³ Věc C-97/05 o rozhodnutí o předběžné otázce v řízení Mohamed Gattousi vs. Stadt Rüsselsheim.

¹⁵⁴ Zákon o cizincích ve znění ze dne 23. července 2004 (Ausländergesetz).

¹⁵⁵ M. Gattousi tedy nedisponoval samostatným právem k pobytu, protože nebyla dodržena zákonem [článek 19 Zákon o cizincích ve znění ze dne 23. července 2004 (Ausländergesetz)] stanovená doba společného soužití manželů po dobu dvou let, a taktéž mu nebylo povoleno prodloužení pobytu, jelikož se manžel nenacházel ve zvlášť tísnivé situaci ve smyslu téhož zákona [Zákon o cizincích ve znění ze dne 23. července 2004 (Ausländergesetz)].

M. Gattoussi podal proti rozhodnutí starosty odvolání¹⁵⁶ k správnímu orgánu města Damrstadt, které bylo rozhodnutím správního orgánu města Damrstadt ze září 2004 zamítnuto s odůvodněním, že starosta obce Rüsselheim rozhodnutím o omezení doby platnosti pobytu tuniského občana nepřekročil svou pravomoc.

M. Gattoussi poté podal žalobu¹⁵⁷ proti uvedenému rozhodnutí správního orgánu města Damrstadt ke správnímu soudu v Damrstadtu.

Správní soud v Damrstadtu se rozhodl přerušit řízení a podal žádost k SDEU o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu článku 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem v souvislosti s rozhodnutím starosty o dodatečném omezení doby platnosti povolení k pobytu M. Gattoussiho, který však v době přijetí rozhodnutí byl držitelem pracovního povolení na dobu neurčitou a platnou pracovní smlouvou, prostřednictvím které vykonával zaměstnání.

Článek 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem zní: *„Zacházení poskytované každým členským státem pracovníkům tuniské národnosti, zaměstnaným na jejich území, musí být prost jakékoliv diskriminace na základě státní příslušnosti, pokud jde o pracovní podmínky, odměňování a propouštění, ve vztahu k vlastním státním příslušníkům.“*¹⁵⁸ Jde tedy o výklad antidiskriminačního ustanovení hlavy IV. kapitoly o pracovnících Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem a jeho dopad na vnitrostátní právo členské země EU, přesněji německé vnitrostátní právo.

SDEU v rozsudku ze dne 14. prosince ve věci C-97/05 Gattoussi vs. Stadt Rüsselheim se zabýval dvěma hlavními body:

- a) přímým účinkem článku 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem,
- b) dosahem zmíněného článku.

V prvním bodě se SDEU vypořádal s otázkou, zda se vůbec může jednotlivec dovolávat ustanovení Euro-středomořské asociační dohody

¹⁵⁶ Odvolával se na fakt, že ukončením pobytu v Německu by se dostal ho zvláště tísnivé situace, protože pokusy o obnovení společného soužití s manželkou a splácení dluhů vzniklých svatbou by byl velmi ztížený či dokonce znemožněny.

¹⁵⁷ V žalobě M. Gattoussi uvedl, že vykonává závislou činnost na plný úvazek, plně začlenil do společnosti a že má v úmyslu se po rozvodu znovu oženit. Dále uvádí, že návrat do Tuniska by ho postavil do značné tísnivé skutečnosti jak po ekonomické stránce, tak po rodinné.

¹⁵⁸ Článek 64 odst. 2 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem.

s Tuniskem před soudy členských států, jelikož přímý účinek nebyl v této upraven. Jelikož ustanovení článku 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem je téměř shodné¹⁵⁹ s ustanovením článku 40 pododst. 1 Dohody o spolupráce mezi EHS a Marokem z roku 1776¹⁶⁰, k jehož přímému účinku se SDEU vyjádřil kladně v rozsudku ze dne 2. března 1999 ve věci C-416/96 El-Yassini vs. Secretary of State for Home Department. Předmět a povaha výše ustanovení článku 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem je podle SDEU „*slučitelné s přímým účinkem vyplývající ze znění článku 40 pododst. 1 dohody o spolupráce mezi EHS a Marokem z roku 1776*“,¹⁶¹ tím spíše je výše zmíněnému článku 64 přiznán přímý účinek, poněvadž signatáři jsou i samotné členské státy, na rozdíl od dohody o spolupráci mezi EHS a Marokem.

V druhém bodě konstatoval, že Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem „*v zásadě nezakazuje přijímat opatření týkající se práva pobytu příslušníka tuniského státu*“¹⁶², nelze však „*připustit, aby členské státy nakládaly se zásadou zákazu diskriminace tak, že by ustanovení vnitrostátního práva omezila její účinek.*“¹⁶³ Dále SDEU rozhodl, že udělená práva týkající se výkonu zaměstnání jsou širší než udělená práva ohledně pobytu a nelze tedy zpochybnit postavení pracovníka z jiných důvodů, než ochrany oprávněných zájmů členského státu¹⁶⁴ (veřejný pořádek, veřejná bezpečnost a veřejné zdraví).

SDEU v závěru konstatoval, že článek 64 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem má účinky na právo pobytu na území členského státu, pouze v případě, že bylo řádně povoleno vykonávat zaměstnání po dobu přesahující dobu platnosti povolení k pobytu.¹⁶⁵

Rozsudek nebyl překvapením vzhledem k velmi podobnému případu ve věci El-Yassini. V mnoha bodech SDEU přímo z tohoto vycházel. Souhlasím s rozhodnutím SDEU v podstatě v obou případech. I když se jedná o vnitrostátní

¹⁵⁹ Ustanovení Euro-středomořské asociační dohody s Tuniskem je pouze rozšíření platnosti zásady zákazu diskriminace na podmínky propouštění.

¹⁶⁰ EEC-Morocco Cooperation Agreement.

¹⁶¹ Rozhodnutí ze dne 14. prosince ve věci C-97/05 Gattoussi vs. Stadt Rüsselheim, bod 27.

¹⁶² Rozhodnutí ze dne 14. prosince ve věci C-97/05 Gattoussi vs. Stadt Rüsselheim, bod 36.

¹⁶³ Rozhodnutí ze dne 14. prosince ve věci C-97/05 Gattoussi vs. Stadt Rüsselheim, bod 39.

¹⁶⁴ Rozsudku ze dne 2. března 1999 ve věci C-416/96 El-Yassini vs. Secretary of State for Home Department, bod 64-67.

¹⁶⁵ Rozhodnutí ze dne 14. prosince ve věci C-97/05 Gattoussi vs. Stadt Rüsselheim, poslední odstavec.

soukromé právo, nevidím problém v povolení prodloužení pobytu příslušníkům třetích států, pokud řádně pracují a společensky se zařadili. Ve vnějších smlouvách jsou zakotvena ustanovení ohledně spolupráce v sociálních věcech, která zahrnuje volný pohyb pracovníků, tedy za určitých podmínek možnost snadnějšího přístupu pracovních míst občanům EU ve třetích zemích a stejně tak i občanům třetích zemí na území členských států.

5.3 Asociační dohoda s Marokem

Evropsko-středomořská dohoda zakládající přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na jedné straně a Marockým královstvím na straně druhé¹⁶⁶ (dále jen „Euro-středomořská asociační dohoda s Marokem“) podepsaná dne 26. února 1996, vstoupila v platnost dne 1. března 2000 a nahradila tak předchozí dohodu o spolupráce mezi EHS a Marokem z roku 1976¹⁶⁷, jejíž ustanovení bylo předmětem rozboru rozsudku SDEU, jak jsem již zmínila v předchozím bodě.

V souladu s tzv. novou generací asociačních dohod, preambule zdůrazňuje význam zásad Charty OSN, zejména dodržování lidských práv, demokratických zásad, posílení politické stability a potřeby udržet dialog o vědecké, technické, kulturní a v neposlední řadě také spolupráci v oblasti sociálních věcí ve prospěch obou stran.

Euro-středomořská asociační dohoda s Marokem se stejně jako Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem skládá celkem z devadesáti šesti paragrafů rozdělných do osmi hlav (Politický dialog, Volný pohyb zboží, Právo usazování a služeb, Platby, kapitál, hospodářská soutěž a další hospodářská ustanovení, Ekonomická spolupráce, Spolupráce v sociálních a kulturních záležitostech, Finanční spolupráce a Institucionální, obecná a závěrečná ustanovení) a dále na několik kapitol.

Euro-středomořská asociační dohoda s Marokem je významná v tom, že zahrnuje i otázku migrace a otázku sociálních věcí. K budování efektivní

¹⁶⁶ Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Kingdom of Morocco, of the other part.

¹⁶⁷ Článek 96 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem.

spolupráce přispívají otevřené diskuze a pravidelná setkání vysokých představitelů EU a Maroka.

5.3.1 Případ Echouikh

Případ, který jsem si vybrala v souvislosti s Euro-středomořskou asociační dohodou s Marokem, je rozhodnutí ve věci marockého občana A. Echouikha¹⁶⁸ narozeného v roce 1930 a trvalým bydlištěm ve Francii, které v letech 1949 až 1964 sloužil ve francouzské armádě. A. Echouikh požádal v lednu 2002 v souladu s ustanovením zákoníku o přiznání nároku na vojenský invalidní důchod z titulu následků nemoci zjištěné v průběhu výkonu služby ve francouzské armádě.

Ministr obrany však tuto žádost rozhodnutím z května 2004 zamítl a odůvodnil své rozhodnutí tím, že Francie přestala přiznávat na základě ustanovení zákona¹⁶⁹ nárok příslušníkům vyjmenovaných třetích zemí, mezi nimiž bylo i Maroko.

V červenci 2004 podal A. Echouikh žalobu proti rozhodnutí ministra obrany k vojenskému tribunálu. Odvolával se na porušení zásady zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti stanovenou zejména v Euro-středomořské asociační dohodě s Marokem a v EÚPL, jelikož se domníval, že odmítnutí důchodové dávky plyne pouze ze skutečnosti, že je příslušníkem marocké národnosti.

Vojenský tribunál se rozhodl přerušit řízení a položit SDEU předběžnou otázku týkající se výkladu článku 65 Euro-středomořské asociační dohodě s Marokem v souvislosti s odmítnutím žádosti o přiznání nároku na vojenský invalidní důchod marockému občanovi, který podle vnitrostátní úpravy splňuje všechny podmínky pro přiznání nároku vyjma francouzské státní příslušnosti.

Zajímavé je, že v době, kdy se SDEU předběžnými otázkami v souvislosti s tímto případem zabývá, jelikož se francouzská vláda písemně vyjádřila, že již není na místě se odpovídat na položené předběžné otázky v návaznosti na rozhodnutí příslušných vnitrostátních orgánů, které pro přezkoumání právních předpisů o důchodech žádosti A. Echouikha vyhověly. Marocký občan tak dosáhl úplného zadostiučinění. SDEU se případem i přesto zabýval, neboť je důležité

¹⁶⁸ Věc C-336/05 o rozhodnutí o předběžné otázce v řízení Ameur Echouikh vs. Secrétaire d'Etat aux Anciens Combattants.

¹⁶⁹ Článek 71 finančního zákona ve znění ze dne 26. prosince 1959.

z hlediska lege ferenda posoudit protiprávní povahu vnitrostátního práva a vnější smlouvy vzhledem k zamítnutí žádosti francouzskými orgány z pouhého důvodu, že žadatel je marockého státního příslušenství.¹⁷⁰

SDEU se v rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh zabýval dvěma hlavními body:

- a) přímým účinkem článku 65 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem,
- b) dosahem zmíněného článku.

Článek 65 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem zní: *„S výhradou ustanovení následujících odstavců, budou pracovníci marocké státní příslušnosti a všichni členové jejich rodin, kteří s nimi žijí, požívat v oblasti sociálního zabezpečení, zacházi prostě jakékoli diskriminace na základě státní příslušnosti ve srovnání se státními příslušníky členských států, v nichž jsou zaměstnáni.*

Pojem sociální zabezpečení zahrnuje součásti sociálního zabezpečení, které se zabývají nemocenských a mateřských dávek, invalidních, starobních a pozůstalostních důchodů, dávek při pracovním úrazu a nemoci z povolání, dávek při úmrtí a podpory v nezaměstnanosti a rodinných dávek.“¹⁷¹

V prvním bodě SDEU zkoumal přímý účinek ustanovení předmětného článku Euro-středomořské asociační dohody s Marokem. Z ustálené judikatury¹⁷² vyplývá, že dohody o spolupráci ze sedmdesátých let 20. století mají přímý účinek a jelikož ustanovení týkající se pracovníků¹⁷³ třetích zemí je téměř totožné s ustanovením o pracovnících¹⁷⁴ v Euro-středomořské asociační dohodě s Marokem, mají tedy i tyto „*přímý účinek, takže procesní subjekty, na které se vztahuje, mají právo se jej dovolávat před vnitrostátními soudy*“¹⁷⁵.

V druhém bodě se SDEU zabýval výkladem výrazu „pracovník“, zda pod tento výraz spadá postavení A. Echouikha. SDEU došel k názoru, že osoba vykonávající „*povinnou či dobrovolnou vojenskou službu, musí být považována za „pracovníka“ vzhledem ke stavu podřízenosti, který charakterizuje plnění její*

¹⁷⁰ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 27-32.

¹⁷¹ Článek 65 odst.1 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem

¹⁷² Viz. rozhodnutí ze dne 31. ledna 1991 ve věci C-18/90 Kziber, bod 15-23, rozhodnutí ze dne 12. února 2003 ve věci C-23/02 Alami, bod 22, rozhodnutí ze dne 15. ledna 1998 Babahenini

¹⁷³ Přesněji článek 41 odst. 1 Dohody o spolupráci mezi EHS a Marokem.

¹⁷⁴ Zmiňovaný článek 65 odst. 1 Euro-středomořské dohody s Marokem.

¹⁷⁵ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 39.

*služby v armádě, za což pobírá odměnu jako protiplnění*¹⁷⁶. Dále SDEU rozebíral výraz „sociální zabezpečení“, přesněji zda vojenský invalidní důchod patří do oblasti sociálního zabezpečení. Opět došel ke kladnému závěru. Jak již opakovaně rozhodl¹⁷⁷, pojem „sociální zabezpečení“ je chápán totožně jako pojem obsažený v nařízení Rady (EHS) č. 1408/71¹⁷⁸, v kterém „dávky v invaliditě“¹⁷⁹ patří do výčtu spadajícího do oblasti sociálního zabezpečení, a tudíž „*spadají takové dávky do věcné působnosti článku 65 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem*“¹⁸⁰.

V poslední části rozhodnutí SDEU posuzuje samostatnou zásadu zákazu diskriminace v souvislosti s francouzským vnitrostátním právem. Považuje za neslučitelné s touto zásadou nejen uplatnění požadavku státní příslušnosti dotyčného členského státu u občanů třetích států výslovně jmenovaných (včetně Maroka), neboť ze zásady zákazu diskriminace vyplývá, že marockému občanovi, který vyjma francouzské státní příslušnosti jinak splňuje všechny vnitrostátní úpravou stanovené podmínky, nemůže být odmítnut nárok na vojenský invalidní důchod „*z pouhého důvodu jeho státní příslušnosti*“¹⁸¹.

SDEU došel k závěru, že článek 65 odst. 1 Euro-středomořské asociační dohody s Marokem je třeba vykládat tak, že nepřipouští, aby členský stát odmítl přiznat nárok na dávky v invaliditě marockému občanovi, který vyhovuje všem podmínkám vnitrostátního¹⁸² práva mimo francouzské státní příslušnosti.¹⁸³

Opět zastávám názor, že rozhodnutí SDEU nebylo překvapivé, ať již k celkem rozsáhlé judikatuře SDEU na ustanovení týkající oblasti sociálních záležitostí dohod o spolupráci ze sedmdesátých let 20. století, které, jak soud opakovaně judikoval, jsou totožné s ustanoveními tzv. asociačních dohod nové

¹⁷⁶ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 47, v tomto smyslu obdobně viz. rozhodnutí ze dne 13. listopadu ve věci C-248/96, bod 27-33.

¹⁷⁷ Viz. rozhodnutí ze dne 31. ledna 1991 ve věci C-18/90 Kziber, bod 25, rozhodnutí ze dne 12. února 2003 ve věci C-23/02 Alami, bod 23, rozhodnutí ze dne 15. ledna 1998 Babahenini, bod 26, rozhodnutí ze dne 20. dubna 1994 ve věci C-58/93, bod 24.

¹⁷⁸ Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 24. června 1971 o uplatňování systému sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, v pozměněném a aktualizovaném znění nařízení Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996.

¹⁷⁹ Článek 4 odst. 1 písm. b) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71

¹⁸⁰ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 53.

¹⁸¹ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 60. Shodně též rozhodnutí ze dne 5. dubna 1995 ve věci C-103/94 Krid, bod 40, rozhodnutí ze dne 15. ledna 1998 Babahenini, bod 31

¹⁸² Vykonal vojenskou v armádě dotyčného členského státu a má bydliště na území tohoto státu.

¹⁸³ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh, poslední odstavce

generace, nebo vzhledem k zakotvení obecné zásady zákazu diskriminace v článku 18 SFEU, které „*nachází své zvláštní vyjádření v oblasti sociálního zabezpečení*“¹⁸⁴ právě v dotčeném ustanovení článku 65 odst. 1 Eurostředomořské asociační dohody s Marokem. Nabízí se tedy otázka, zda by ve světle ustálené judikatury SDEU neměl vnitrostátní právo členských států zákonodárci posoudit z hlediska souladu s ustanoveními vnějších smluv a případně přehodnotit podmínky týkající třeba právě nároků z oblasti sociálního zabezpečení. Myslím si, že v tomto případě nebyl důvod odmítnout žádost marockému občanovi, který vykonával aktivní vojenskou službu v době války a díky této skutečnosti utrpěl újmu, a zasáhnout to jeho zaručených lidských práv zakotvených nejen v ústavách jednotlivých států, ale i v samotné EÚLP a dalších pramenech práva.

5.4 Asociační dohoda s Izraelem

Právní rámec vztahů mezi EU a Izraelem tvoří Evropsko-středomořská dohoda zakládající přidružení mezi Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně jedné a Izraelskou republikou na straně druhé¹⁸⁵ (dále jen „Eurostředomořská asociační dohoda s Izraelem“) podepsaná dne 20. listopadu 1995 a vstoupila v platnost dne 1. června 2000, která nahrazuje dřívější Dohodu o spolupráci mezi EHS a Izraelem z roku 1975.¹⁸⁶

Hlavními rysy spolupráce mezi EU a Izraelem je politický dialog, svoboda usazování a liberalizace služeb, volný pohyb kapitálu a hospodářské soutěže, posílení ekonomické spolupráce a spolupráce v oblastech sociálních věcí. Eurostředomořská asociační dohoda s Izraelem také zmiňuje mnoho dalších oblastí spolupráce, které jsou otevřené k jednání.

Významným ustanovením Eurostředomořské asociační dohody s Izraelem je ustanovení o dodržování lidských práv a demokratických zásad, které určuje vnitřní i mezinárodní politiku Izraele i EU a představuje základní a pozitivní prvek předmětné dohody. Na žádost izraelského státu vzniklo v souvislosti

¹⁸⁴ Rozhodnutí ze dne 13. června ve věci C-336/05 Echouikh bod 63.

¹⁸⁵ Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Israel, of the other part.

¹⁸⁶ EEC-Israel Cooperation Agreement.

s Euro-středomořskou asociační dohodou s Izraelem Společné prohlášení¹⁸⁷, v kterém obě strany zdůraznily význam boje proti xenofobii, antisemitismu a rasismu.

5.4.1 Příklad Firma Brita

Posledním z judikátů, kterým se budu zabývat, je případ společnosti Brita GmbH¹⁸⁸ sídlící v Německu, která dováží přístroje na výrobu sycených nápojů i příslušenství a nápojové koncentráty, které jsou vyráběné izraelským dodavatelem, jehož výrobní sídlo je na Západním břehu Jordánu. Dodavatel je schváleným vývozcem v souladu s článkem 23 protokolu Euro-středomořské asociační dohody s Izraelem.

V první polovině roku 2002 zažádala společnost Brita GmbH o propuštění dovezeného zboží a předložila několik desítek celních prohlášení, kde jako stát původu uvedla Izrael a požádala o preferenční zacházení, které upravuje článek 8 Euro-středomořské asociační dohody s Izraelem v tom smyslu, že se „*dovozní a vývozní cla, jakož i poplatky s rovnocenným účinkem mezi Unií a Izraelem zakazují*“. Německé celní orgány předběžně přiznaly požadované preferenční zacházení, jelikož zboží pocházející z oblasti působnosti izraelských celních orgánů má nárok na přiznání preferenčního zacházení.

Německé celní orgány však požádaly izraelské celní orgány o poskytnutí dodatečných informací k vydání rozhodnutí, kterým se přizná požadované preferenční zacházení. Odpověď od izraelských celních orgánů nikdy nepřišla. V důsledku toho německé celní orgány žádost o poskytnutí požadovaného preferenčního zacházení odmítly¹⁸⁹ a požadovaly zaplatit clo ve výši 19.155,- eur.

Společnost Brita se odvolala, ale její odvolání bylo zamítnuto. Proto podala žalobu na zrušení rozhodnutí, kterým byla zamítnuta žádost o poskytnutí preferenčního zacházení, k finančnímu soudu v Hamburku.

Finanční soud v Hamburku se za daných podmínek rozhodl řízení přerušit a položit SDEU předběžnou otázku ohledně výkladu Euro-středomořské asociační dohody s Izraelem a výklad Euro-středomořské asociační dohody s OOP.

¹⁸⁷ Joint Declaration.

¹⁸⁸ Věc C-386/08 o rozhodnutí o předběžné otázce v řízení Brita GmbH vs. Hauptzollamt Hamburg-Hafen.

¹⁸⁹ Z důvodu nedostatečných informací o původu zboží, resp. zda pochází z izraelských osad na Západním břehu Jordánu nebo z oblasti Golanských výšin.

SDEU se v rozhodnutí ze dne 25. února ve věci C-386/08 Brita zabýval výkladem několika unijních pramenů. Srovnával výklad ustanovení o preferenčním zacházení nejen v Euro-středomořské asociační dohodě s Izraelem, rovněž i v Euro-středomořské asociační dohodě s OOP. K úspěšnému zodpovězení předběžných otázek se SDEU zabýval též výkladem protokolu č. 4 připojeného k Euro-středomořské asociační dohodě s Izraelem.

V první části rozhodnutí se SDEU zabýval otázkou, zda celní orgány země dovozu mohou odmítnout přiznat požadované preferenční zacházení, pokud se jedná o zboží pocházející ze západního břehu Jordánu.

Konstatoval, že odpověď na tuto otázku souvisí s výkladem mezinárodního práva veřejného, konkrétně práva mezinárodních smluv.¹⁹⁰

SDEU judikoval, že jelikož právo mezinárodních smluv je z podstatné části kodifikováno Vídeňskou úmluvou a „řada jejích ustanovení vyjadřuje pravidla mezinárodního obyčejového práva, která jsou jako taková závazná pro EU a jsou součástí právního řádu EU“¹⁹¹.

Z výkladu ustanovení článku 31 a článku 34 Vídeňské úmluvy SDEU dovodil, že musí být obě Euro-středomořské asociační dohody vykládány v souladu se zásadou obecného mezinárodního práva *“a podle níž nemohou smlouvy vytvářet práva nebo zakládat povinnosti pro třetí státy bez jejich souhlasu (pacta tertiis nec docent nec prosunt)”*¹⁹². Dále dovodil, že izraelské celní orgány vykonávají pravomoc ohledně produktů pocházejících ze západního břehu Jordánu, ačkoli je tato pravomoc svěřena palestinským celním orgánům. SDEU konstatuje, že toto *„má za následek založení povinnosti pro třetí subjekt bez jeho souhlasu a je tak v rozporu se zásadou obecného mezinárodního práva pacta tertiis nec nocent nec prosunt, zakotvenou ve Vídeňské úmluvě“*¹⁹³.

SDEU došel k závěru, že *„celní orgány členského státu dovozu mohou odmítnout přiznat preferenční zacházení zavedené Euro-středomořskou asociační dohodou s Izraelem, pokud dotčené zboží pochází ze západního břehu Jordánu. Krom toho se celní orgány členského státu dovozu nemohou opírat o souběh*

¹⁹⁰ Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita, bod 39, srov. rozhodnutí ze dne 30. září 1987 ve věci C-12/86 Demirel, bod 7, rozhodnutí ze dne 16. června ve věci C-162/96 Racke, bod 41.

¹⁹¹ Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita, bod 42. srov. rozhodnutí ze dne 16. června ve věci C-162/96 Racke, bod 24, 45-46.

¹⁹² Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita, bod 44.

¹⁹³ Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita, bod 52.

*kvalifikací a ponechat nerozhodnutou otázku, která z těchto dohod, jež přicházejí v úvahu, tj. Euro-středomořská asociační dohoda s Izraelem a Euro-středomořská asociační dohoda s OOP, se použije v projednávaném případě a zda doklad o původu zboží musí vydat izraelské, či palestinské orgány.*¹⁹⁴

Tento případ je velmi zajímavý nejen v tom, že se SDEU zabýval hned dvěma Euro-středomořskými asociačními dohodami, ale i výkladem některých ustanovení Vídeňské úmluvy. Rozhodnutí Brita je tedy neobvyklé rozsahem svého výkladu, protože se SDEU obvykle zabývá výkladem pouze určitého článku nějaké smlouvy. Potěšilo mě, že jsem mohla do své práce uvést toto rozhodnutí, protože v případě Brita je příkladné užití subsidiarity obecného mezinárodního práva k právu EU, kterou jsem popisovala v obecné části své práce.

¹⁹⁴ Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita, poslední odstavec.

ZÁVĚR

Evropská unie patří bezesporu k významným světovým organizacím. V počátcích svého zrodu však tuto ambici rozhodně neměla. Trauma z druhé světové války v Evropě vyústilo v nutkavou potřebu integrace. Fatální selhání evropských států ve dvacátých letech 20. století vedlo k přehodnocení vnímání zaběhnutých struktur politického života. Mezi cíle nově vznikajícího společenství evropských států patřilo především udržení míru a stability v poválečné Evropě. K zakladatelským státům se v průběhu následujících let připojovaly další země a spolupráce se začala rozrůstat i mimo hranice mezinárodní organizace.

EU, jak ji známe dnes, je velmi činná organizace. Spolupracuje s mezinárodními organizacemi i s ostatními zeměmi, mezi kterými zaujímají významné místo státy středomořského regionu. Středomoří je spjato s Evropou již od dob kolonializmu, kdy se evropské velmoci snažily rozšířit svůj vliv i mimo evropský kontinent. Zejména jižní Středomořské státy bohaté na nerostné suroviny jsou předmětem zájmu členských zemí EU, především Francie a ostatních jihoevropských států.

EU navázala spolupráci se středomořskými státy prostřednictvím mezinárodních dohod, které se nazývají vnější smlouvy. Právní úprava vnějších smluv zakotvená ve Smlouvách není rozsáhlá, avšak právě prostřednictvím vnějších smluv, jejichž signatáři jsou spolu se samotnou EU i členské státy, nabývá na významu. Zasahuje do všech oblastí právní úpravy členských států. V souvislosti s narůstající migrací přistěhovalců z třetích zemí se zvyšuje počet případů, kdy členské státy řeší spory o právech a povinnostech, které příslušníkům nečlenských zemí z vnějších smluv vyplývají.

Pro porozumění vnějších smluv, uzavíraných v rámci vnější činnosti EU, v praxi, je třeba znát problematiku vnějších smluv obecně. Proto jsem se v první části své práce věnovala této problematice dosti podrobně. Popsala jsem pojem vnější smlouva, dále typologii, pravomoc EU uzavírat ony vnější smlouvy, a to jak obecnou, tak i pravomoc zvláštní. Nemalou část práce tvoří též samotný proces uzavírání smluv, který se dělí na obecný a zvláštní. U zvláštního postupu uzavírání vnějších smluv jsem se pro lepší představu snažila najít některé příklady

smluv, které se v rámci tohoto postupu uzavírají. V posledních bodech obecné části diplomové práce jsem se zabývala dopadem vnějších smluv na vnitrostátní právo členských států EU.

Zvláštní část jsem rozdělila do dvou kapitol. V první kapitole jsem se zaměřila na vývoj vztahů EU se Středomořím a v druhé kapitole jsem se věnovala třem vnějším smlouvám, konkrétně vnější smlouvě s Tuniskem (Euro-středomořská asociační dohoda s Tuniskem), s Marokem (Euro-středomořská asociační dohoda s Marokem) a s Izraelem (Euro-středomořská asociační dohoda s Izraelem). Ke každé této smlouvě jsem našla zajímavé rozhodnutí SDEU. Popsala jsem průběh případů spolu s výsledkem, ke kterému se SDEU dobral.

V průběhu zpracovávání této práce jsem se setkávala s různými názory na spolupráci mezi EU a středomořskými partnerskými zeměmi. Evropsko-středomořské partnerství má své příznivce i odpůrce. Podle mého názoru ze spolupráce těží obě strany. Zájem středomořských států o úzkou spolupráci s EU je zjevný. Vidina „bohaté“ Evropy pro tamní obyvatelstvo je velkým lákadlem, a proto neustále roste počet přistěhovalců, kteří se v rámci svého práva volného pohybu snaží uchytit na území EU. Pro evropské státy spolupráce znamená rozšíření odbytiště zboží, levnou pracovní sílu a v neposlední řadě také přístup k nerostnému bohatství.

Partnerství se Středomořskými státy bych zhodnotila v některých aspektech jako vhodné, především z hlediska bezpečnostní politiky. V některých oblastech spolupráce je dodržení závazků specifikovaných ve vnějších smlouvách v praxi naprosto nemožné. Hlavní příčinou je velká rozdílnost obou kultur. EU se sice snaží o politický dialog, hospodářský rozvoj, sociální, technickou, vědeckou spolupráci nebo o spolupráci v oblasti životního prostředí se středomořskými partnerskými zeměmi, avšak ve velkém množství případů jde o neúspěšnou spolupráci, neboť tyto státy zdaleka nedosahují úrovně převážné většiny evropských států. Proto se s těmito státy rozhodně jako s úspěšnými kandidátskými zeměmi do EU v nejbližších letech nepočítá.

RESUMÉ

My diploma thesis is dealing with international treaties concluded by EU and non-Member states of EU. The thesis is focused on EU non-Member states of the Mediterranean Region. EU is not currently expecting the entry of these countries into the Union, but it does not mean that EU would not take importance of the mutual cooperation into consideration. This is being proved by a large number of areas of the cooperation establishing political, economical and other relations between EU and the Mediterranean.

My work consists of two parts. First part deals extensively with description of the term “international treaties concluded by the European Union and third countries”¹⁹⁵. It shows examples of these international treaties, privilege to conclude them and it clarifies process preceding the entrance of such a treaties into force. In addition, a part notifying impact of these international treaties on the national law of EU Member states is also included.

Second part presents in detail cooperation with EU and the Mediterranean countries. A brief historical introduction of relation between EU and the Mediterranean follows and the Association Agreements with three countries, the Association Agreement with Tunisia, Egypt and Israel are described. For each agreement a decision of the European Court of Justice is selected and is closely examined.

The aim of my diploma thesis is to summarize and evaluate the activities of EU relating to international treaties between EU and the Mediterranean countries.

¹⁹⁵ Czech term “vnější smlouvy“ does not have english equivalent.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Evropské prameny

Barcelona declaration adopted at the Euro-Mediterranean Conference - 27-28/11/95 (1995). Bruxelles: Commission européenne. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/july/tradoc_124236.pdf

Euro-Mediterranean Agreement establishing an Association between the European Communities and its Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=700>

Euro-Mediterranean Agreement establishing an Association between the European Communities and its Member States, of the one part, and the Kingdom of Morocco, of the other part. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=692>

2nd Euromed Foreign Ministers Conference. Dostupné z: http://www.eeas.europa.eu/euromed/conf/malta_conc_en.pdf

3rd Euromed Foreign Ministers Conference. Dostupné z: http://www.eeas.europa.eu/euromed/conf/stutg_conc_en.pdf

4th Euromed Foreign Ministers Conference. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/00006.en0.html

EEC-Israel Cooperation Agreement.

EEC-Morocco Cooperation Agreement.

Wider Europe. Dostupné z :http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf

Nařízení EP a Rady COD (2004)0219 Dostupné z:
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/enpi_euromed_rsp_en.pdf

Common Strategy 2000/458/CFSP. Dostupné z:
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf

Nařízení Rady (ES) č. 1488/96 ze dne 23. července 1996 o finančních a technických doprovodných opatřeních k reformě hospodářských a sociálních struktur v rámci evropsko-středomořského partnerství (MEDA)

Rozhodnutí Rady 1999/96/ES ze dne 31. prosince 1998

Rozhodnutí Rady 1999/97/ES ze dne 31. prosince 1998

Rozhodnutí Rady 1999/98/ES ze dne 31. prosince 1998

Rozhodnutí Rady 2003/520/ES ze dne 16. června 2003 o uzavření dohody mezi Evropským společenstvím a vládou Japonska o spolupráci ve věci protisoutěžních jednání

Rozhodnutí Rady 2004/548/ES ze dne 11. května 2004

Judikatura SDEU

Rozhodnutí ze dne 5. února 1963 ve věci C.26/62 Van Gend vs. Loos

Rozhodnutí ze dne 15. července 1964 ve věci C-6/64 Costa vs. ENEL

Rozhodnutí ze dne 31. března 1971 ve věci C-22/70 AETR

Rozhodnutí ze dne 30. dubna 1974 ve věci 181/83 Haegeman v. Belgie

Rozhodnutí ze dne 9. února 1982 ve věci 270/80 Polydor

Rozhodnutí ze dne 26. října 1982 ve věci 104/81 Kupferberg v. Hauptzollamt Mainz.

Rozhodnutí ze dne 5. října 1994 ve věci C-280/93 Rada v. SRN

Rozhodnutí ze dne 10. září 1996 ve věci C-61/94 Komise v. SRN

Rozhodnutí ze dne 10. září 1996 ve věci C-61/94 Komise v. SRN

Rozhodnutí ze dne 2. března 1999 ve věci C-179-97 Komise v. Španělsko

Rozhodnutí ve věci C-3,4,5/76 Kramer

Rozhodnutí ze dne 8. března 2007 ve věci V-447/05 Thomson v. Administration

Rozhodnutí ze dne 20. května 2008 ve věci C-91/05 ECOWAS Small Arms Embargo

Rozhodnutí ze dne 25. února 2010 ve věci C-386/08 Brita

České prameny

Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

Směrnice vlády č. 6 ze dne 9. ledna 2008

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb. o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé.

Judikatura ÚS ČR

Nález Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. listopadu 2008, č. 446/2008 Sb.

Nález Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. března 2004, č. 154/2006 Sb.

Odborná literatura

BAERE, Geert. *Constitutional principles of EU external relations*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2008. 408 s. ISBN 978-0199-54-66-88.

CABADA, Ladislav, ed. a Michal MRAVINÁČ, ed. *Integrating with the European Union: Accession, Association and Neighbourhood Policy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7380-097-0.

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2011. 335 s. ISBN 978-80-245-1835-0.

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Perspektivy ekonomických vztahů EU se středomořskými partnery*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická, Katedra světové ekonomiky, 2001. 87 s. ISBN 80-245-0201-1.

CIHELKOVÁ, Eva. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: C.H.Beck, 2003. 710 s. ISBN 80-7179-804-5.

FARRUGIA, Kristina. *The Union for the Mediterranean: building upon the Euro-Mediterranean partnership and European Neighbourhood Policy*. Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2010. 80 s. ISBN 978-3-8433-5350-2.

FOREJTOVÁ, Monika, TRONEČKOVÁ, Michaela. *Evropské právo v praxi*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 246 s. ISBN 978-80-7380-301-8.

HAHN, Markus. *The Euro-Mediterranean Partnership: the Barcelona Process since 1995*. 1. Aufl. Hamburg: Diploma Verlag GmbH, 2009. 51 s. ISBN 978-3-8366-7195-8.

JANKŮ, Martin, JANKŮ, Linda. *Právo EU po Lisabonské smlouvě*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2012. 274 s. ISBN 978-80-7418-152-8.

KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3.

KRATOCHVÍL, Petr, ed. *The European Union and its neighbourhood: policies, problems and priorities*. Prague: Institute of International Relations, 2006. 100 s. ISBN 80-86506-56-8.

LAZOWSKI, Adam, ed. *The Application of EU Law in the New Member States - Brave New World*. Netherlands: T.M.C. Asser Press, 2010. 326 s. ISBN 978-9-067-04274-1.

LUCARELLI, Sonia, ed. a FIORAMONTI, Lorenzo, ed. *External perceptions of the European Union as a global actor*. Milton Park: Routledge, 2009. 256 s. ISBN 978-0-415-48100-7.

MAHNCKE, Dieter, ed. a GSTÖHL, Sieglinde, ed. *Europe's near abroad: promises and prospects of the EU's neighbourhood policy*. Bruxelles: P.I.E.-Peter Lang, 2008. 318 s. ISBN 978-90-5201-047-2.

MAILA, Joseph et al. *L'Europe et la Méditerranée = Europe and the Mediterranean*. Paris: CulturesFrance, 2008. 172 s. ISBN 978-2-35476-034-2.

MLSNA, Petr, KNĚŽÍNEK, Jan. *Mezinárodní smlouvy v českém právu: teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlásování a aplikace*. Praha: Linde, 2009. 605 s. ISBN 978-80-7201-783-6.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Vnější obchodní vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 207 s. ISBN 80-210-4073-4.

STEHLÍK, Václav. *Aplikace národních procesních předpisů v kontextu práva Evropské unie*. Praha: Leges, 2012. 264 s. ISBN 978-80-87576-26-7.

SVOBODA, Pavel. *Právní problémy tzv. vnějších smluv Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnické fakulta, 2009. 135 s. ISBN 978-80-87146-20-0.

SVOBODA, Pavel. *Právo vnějších vztahů EU*. Vyd. 1. V Praze: C.H.Beck, 2010. 244 s. ISBN 978-80-7400-352-3.

SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011. 345 s. ISBN 978-80-7400-334-9.

SYLLOVÁ, Jindřiška a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-399-4.

ŠIŠKOVÁ, Naděžda a kol. *Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států*. Praha: Leges, 2012. 288 s. ISBN 978-80-87576-17-5.

ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír, BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 404 s. ISBN 978-80-7380-341-4.

TÝČ, Vladimír, SEHNÁLEK, David, CHARVÁT, Radim. *Vybrané otázky působení práva Evropské unie ve sféře českého právního řádu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 179 s. ISBN 978-80-210-5387-8.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Leges, 2010. 304 s. ISBN 978-80-87212-60-8.

Odborné články

GUNEY, Narsin. The Region-Building Practices of the EU in the Mediterranean: the EMP and ENP, What is Next? In: *European security*. 2008, roč. 17, č. 1, s. 123-129. ISSN 0966-2839.

HOLDEN, Patrick. A New Beginning? Does the Union for the Mediterranean Herald a New Functionalist Approach to Co-operation in the Region? In: *Mediterranean Politics*. 2011, roč. 16, č. 1, p. 155-169. ISSN 1362-9395.

SVOBODA, Pavel. Vnější smlouvy EU po Lisabonské smlouvě a české právo In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy evropského práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2010, s. 33-50. ISSN 0323-0619.

SVOBODA, Pavel. Vnitrostátní účinky vnějších smluv EU In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica: Vybrané teoretické problémy vztahu evropského práva a národního práva po ratifikaci Lisabonské smlouvy*. Praha: Karolinum, 2011, s. 59-97. ISSN 0323-0619.

TSOUKALIS, L. The EEC and the Mediterranean: Is „Global“ Policy a Misnomer? In: *International Affairs*. 1977, roč. 53, č. 3, s. 422-438. ISSN 00205850.

Sborníky příspěvků

RUFFER, Emil. Sjednávání mezinárodních smluv EU a jejich vnitrostátní účinky. In: ZEMÁNEK, Jiří, ed. *The Effect of the Treaty of Lisbon Upon the Czech Legal Order = Vliv Lisabonské smlouvy na český právní řád: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2009. 132 s. ISBN 978-80-86855-55-4.

TÝČ, Vladimír. Postavení mezinárodních smluv v právu ES (EU) a jejich aplikace v členských státech. In: KANDALEC, Pavel, ed. *Days of Public Law = Dni veřejného práva = Dni Prawa publicznego = Dny veřejného práva: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 151 s. ISBN 978-80-210-4430-2.

Elektronické zdroje

CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk a BIČ, Josef. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské unie a její vnější činnosti. In: *Soudobá Evropa* [online]. 2010. [cit. 17.2.2013]. č. 2, s. 3-22. Dostupné z <http://ces.vse.cz/wp-content/cihelkova-svarc-bic.pdf>.

European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation [online]. [cit. 9.3.2013]. Dostupné z: <http://www.medea.be/en/themes/euro-mediterranean-cooperation/euro-mediterranean-cooperation-historical/>

European neighbourhood policy [online]. [11.3.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm

Evropská politika sousedství. In: *Ministerstvo zahraničních věcí ČR* [online]. 2010. [cit. 11.3.2013]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/eps.html

Historie vstupu do EU. In: *Evropská komise*. Zastoupení v České republice [online]. 2012. [cit. 3.3.2012]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/ceskarepublika/cr_eu/index_cs.htm

http://eeas.europa.eu/association/docs/agreements_en.pdf

<http://eur-lex.europa.eu>

SEVERA, Martin. Norsko a Evropská unie In: *e-Polis* [online]. 2008. [cit. 4.3.2013]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/evropska-unie/240-norsko-a-evropska-unie.html>

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. Lisabonská smlouva a společná obchodní politika EU In: *Soudobá Evropa* [online]. 2010. [cit. 4.3.2013]. č. 2, s. 23-43. Dostupné z: <http://ces.vse.cz/wp-content/sterbova.pdf>

Union for the Mediterranean. In: EU NEIGHBOURHOOD INFO CENTRE - An ENPI Project. [online]. [cit. 12.3.2013]. Dostupné z: <http://www.enpi-info.eu/medportal/content/341/Union%20for%20the%20Mediterranea>

Úřad pro právní otázky (OLA). In: Informační úřad OSN v Praze [online]. [cit. 3.3.2013]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/organizacni-struktura/?sub=80>

Výbor pro Evropskou unii. In: Vláda České republiky [online]. 2013. [cit. 8.3.2013]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/veu/vybor-pro-evropskou-unii-22560/>